

15628

1

Mag. St. Dr.

P

~~15628~~
Martin Ep. Varmiens.

episcopus regium Proceresque Equites Palatinos
in Comitibus Varsaviensibus
congregatos Epistolas

2468 Prawo.

MARTINI CROMERI EPISCOPI VARMIIENSIS

Ad Regem, Proceres Equitesq; Polonos in Comitiiis Var-
laviensibus congregatos

EPISTOLA.

Ex operibus Ejus sub Annô Domini 1589. typô vulgatis.

EXCERPTA.

nunc autem recens è Latino in Polonicum

per

M. SIGISMUNDUM ALEXANDRUM *Nałecz* WŁYNSKI,
in Universitate Cracoviensi Philosophiæ Doctorem, in Classibus Novodvor-
seianis Professore, Scholarum Casimiriensium SENIOREM.

1768.

TRANSLATA.

MARCINA KROMERA BISKUPA WARMIŃSKIEGO

Do Króla ¹⁵⁸⁷ ~~Pańów~~ i Rycerstwa Polskiego ¹⁵⁸⁷ na Seymie War-
szawskim zgromadzonych

VNIV.

JAGELL.

L I S T.

155287

z

Xiąg Jego pod Rokiem Páńskim 1589. drukowaných

WYIĘTY.

à terax świezo z Łacińskiego na Polskie

przez

M. ZYGMUNTA ALEXANDRA *Nałecz* WŁYNSKIEGO;
w Akademii Krakowskiej Filozofii Doktora, w Szkołach Nowodworckich Pro-
fessora, Szkół Kazimierskich SENIORA.

1768.

PRZEŁOŻONY.

Nullæ majores divitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla hujus mundi major est substantia, quam est Fides Catholica, quæ peccatores homines salvat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles justificat, poenitentes reparat, justos augmentat, martyres coronat, virgines & viduas & conjugales, casto pudore conservat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, in æterna hæreditate cum sanctis Angelis collocat.

[D. Aug. de verb: Domin.

Zadnych większych bogactw, żadnych skarbów, żadnych dostoięstw, żadney na tym świecie większey nie masz isciżny, nad Wiarę Katolicką, która grzesznych ludzi zbawia, ślepych oświeca, chorych leczy, Chrztu żądających chrzci, pokutujących naprawiu, sprawiedliwych pomnaża, Męczenników wienczy, Panny i Wdowy i Mężatki w cnocie czystości utrzymuje. Kleryków święci, Kapłany namaszcza, wiekuiętego dziedzictwa z Aniołami Świętymi domieszcza.

S. Aug: o słow: Pańsk:

Sine Ecclesiæ Catholicæ societate, nec alicui Baptismus professe potest; nec opera misericordiae, nisi torte; ut minus torqueatur.

D. Aug. de Fide, ad Petr:

Mimo Kościoła Katolickiego wspólczności, ani komu Chrzest pomóc może, ani uczynki miłosierne, chyba tylko, aby mniej był dręczon.

S. Aug: o Wierz: do Piotr.

O Dii boni! quid est in hominis vita diu?
Mihi ne diuturnū quidem quidquam videtur,
in quo est aliquid extremū, cū enim id advenit,
tum illud, quod prateriit, effluxit, tantum re-
manet, quod virtute & rectefactis sit consecutus.
Horā quidem cedunt, & dies & menses & anni,
nec prateritum tempus unquam revertitur, nec
quid sequatur, sciri potest. *Cic: in Caton: Major:*

O Dobrzy Bógowie! coż jest w ludzkim życiu długiego?
Mnie się nic zaiste być długiego nie zdaie,
w czym się iakowiy znajdūic koniec, gdy bowiem to nastae,
a tamto, co przeszło, upłynęło, tyle tylko zo-
staie, czego nabył przez cnoty i chwalebne czyny.
Godziny bowiem minaią, i dni, i miesiące, i lata,
i nigdy czas przeszły nie wraca; ani cō nastąpi;
wiedzieć nie można. *Cic: in Caton: Major:*

Potestne tibi ulla spes salutis commoda ostendi?
cum recordaris, in Deos immortales, quā im-
pius, quā sceleratus, quā nefarius fueris.

Cic: in Verr: l. i:

Możeszli sobie łatwo iaką zchwienią obiecywać nadzieię?
przypomniawszy sobie iak przeciw niesmiertelnym Bogom
bezbóżnym iak jzkaradnym, iak niecnotliwym byleś.

Cic: in Verr: l. i.

NOBILISSIMÆ IN ANGELIS CREATURÆ,
LECTISSIMO DIVINÆ OMNIPOTENTIÆ INSTRUMENTO
SERAPHINORUM, CHERUBINORUM, THRONORUM, PRINCIPATU-
UM, DOMINATIONUM, POTESTATUM, VIRTUTUM, &c. &c.
AMORE, SAPIENTIA, MAJESTATE, DIGNITATE, AMPLITUDINE,
VIRTUTE, &c.

S. Basilius;

EMINENTISSIMO PRINCIPI.

PRINCIPIS TENEBRARUM GLORIOSISSIMO DOMITORI,
REGIS SÆCULORUM IMMORTALIS MINISTRO AC. MARESCHALCO
PRIMARIO.
SUPREMÆ PROVIDENTIÆ THESAURARIO.
VOLUNTATIS ALTISSIMI ASSERTORI,
AUGUSTISSIMÆ MAJESTATIS ACERRIMO VINDICI.
PRÆCELLENTISSIMÆ TRINITATIS ADORATORI
SANCTISSIMI NOMINIS HONORIFICENTISSIMO PORTITORI.
CULTUS DIVINI AC VERÆ RELIGIONIS PROMOTORI.
ECCLESIE MILITANTIS FORTISSIMO PROPUGNATORI.
EXTREMI JUDICII VOCALISSIMO PROMULGATORI.
PROVINCiarUM, TERRARUM, URBIUM, REGIONUM, DUCATUUM,
GENTIUM, IMPERIORUM, REGNORUM, AC PRÆCIPUE REGNI
POLONIÆ

AM-

NAYZACNIEJSZEMU MIĘDZY ANIOŁAMI STWORZENIU,
NATWYBORNIEJSZEMU BOSKIEY WSZECHMOCNOSCI NACZYNIU,
SERAFINOW, HERUBINOW, TRONOW, XIĘSTW, PANSTW, MO-
CARSTW, CNOT, &c.

MIŁOSCIA, MĄDROSCIA, OKAZAŁOSCIA, GODNOSCIA, WSPANIA-
ŁOSCIA, DZILNOSCIA, &c.

S. Basi-
lius.

NAYCELNIEJSZEMU XIĄŻĘCIU.

XIĄŻĘCIA CIEMNOSCI NATCHWALEBNIJSZEMU USMIERZCY,
NIESMIKRIELNEGO WIEKOW KROLA NAYPIERWSZEMU DWO-
RZANINOWI I MARSZAŁKOWI.

NAYWYSZEY OPATRZYNOSCI PODSKARBIEMU;

WOLI NAYWYSZEGO UTRZYMOWCY.

NATOKAZALSZEY WSPANIAŁOSCI NAYGORLIWSZEMU ZASTĘPCY
PRZENAYDOSTOYNIEJSZEY TROYCY USZANOWCY,

PRZENAYSWIĘTSZEGO IMIENIA NAYUCZCIWSZEMU PIASTUNOWI.

CZCI BOSKIEY I PRAWDZIWET WIART POMNOZYCIELOWI,

KOSCIOŁA WOJUJĄCEGO NAYDZILNIEJSZEMU OBRONCY.

OSTATECZNEGO SĄDU NAYDONOSNIEJSZEMU GŁOSICIELOWI,

POWIATOW, ZIM, MIAST, XIĘSTW, KRAIN, NARODOW, CESARSTW

KROLESTW, A OSOBLIWIE KORONT POLSKIEY

NATO-

AMPLISSIMO PROTECTORI.

PLURIMORUM IN VITA SANCTORUM FELICISSIMO INSTRUCTORI.

HEROUM, VICTORUM & MILITIAM PROFITENTIUM

PRUDENTISSIMO MANUDUCTORI.

MAGNORUM FUTURORUM VERISSIMO PRÆNUNTIO.

MAXIMO HOSTIUM TERRITORI.

CÆSARUM REGUM FIDELISSIMO CONSILIARIO.

DEXTERÆ DEI FEROCISSIMO FULMINI.

CÆLORUM PROVIDENTISSIMO PROCURATORI.

RERUM MIRÆ VIRTUTIS PROBATISSIMO PATRATORI.

VITÆ, SALUTIS, FORTUNARUM, OPTIMO CONSERVATORI.

CLARISSIMO OMNIUM ANTE SECLORUM MAGISTRO,

RERUM DESPERATARUM SAPIENTISSIMO REPAATORI.

UNI DE PRINCIPIBUS PRIMIS.

DIVINISSIMO

~~_____~~
MICHAELI ARCHANGELO.

D. D. D.

NAYOSOBLIWSZEMU ZASŁONCY
W ŻYCIU WIELU BARDZO ŚWIĘTYCH NATRĘCZNIYSZEMU
NAUCZYCIELOWI.
RYCERZOW, ZWYCIĘZCOW I WOYSKOWĄ SŁUŻĄCYCH NATRO,
STROPNIEYSZEMU WODZOWI.
PRZYSZŁYCH RZECZY WIELKICH NAYPRAWDZIWSZEMU PRZE-
POWIEDZCY.
NIEPRZTIACIOŁ NATWIĘKSZEMU USTRASZYCIELOWI.
CESARZOW, KROLOW, NATWIERNIEYSZEMU DORADZACZOWI,
PRAWICY BOZET NATSTRASZLIWSZEMU PIORUNOWI,
NAYSTARANNIEYSZEMU NIEBIOS ZAWIADOWCY
SKUTKOW OSOBLIWYCH NAYDOSWIADCZENSZEMU
CUDOTWORCY.
ŻYCIA, ZDROWIA, MAIĄTKOW NAYWYSMIENITSZEMU,
OCHRONCY
WSZYSTKICH PRZEDTİM WIEKOW NATSŁAWNIEYSZEMU MI-
STRZOWI.
RZECZY ZWĄTPIONYCH NAYMĘDRSZEMU NAPRAWICIELOWI,
JEDNEMU Z NAYPRZEDNIEYSZYCH XIĄŻĄT
ŚWIĘTEMU,

M I C H A Ł O W I A R C H A Ń I O Ł O W I

P. P. P.

DEDICATIO

SI quod calamitatis genus no-
 stra tulit ætas, qua omnes
 amplissimi Regni hujus partes
 miserè vexari conspiciamus,
 aut si quæ factorum iniquitas
 acerbius in nostrum Aquilonē
 sevit, quā non neminem sen-
 sisse putamus, aut si qua Reli-
 gioni facta injuria, quam sine
 lacrymis justus doloris sensus
 meminisse non sinit, aut si hu-
 jusce rei ratio aliqua à jurata
 invidia in Sanctam Catholicā
 Apostolicam Romanam Ec-
 clesiam profecta, à qua nullū
 suæ ætatis tempus Dissidentes
 abhorruisse patiuntur, videtur
 nostrum omnium immihere
 capiti: earum rerum omnium
 Te optimum juxta ac suavissi-
 mum Moderatorem, Dive Mi-
 chael Archangele non dubita-
 mus futurum. Nam quoad
 longissimè potest mens nostra
 respicere spatium præteriti tē-
 poris, illud etiam nostrā me-
 moriā remotissimum, quo pri-
 mi Parentes nostri in rerum
 natura extiterunt, Imò verò
 nondum extiterunt; jam tum
 Divinas administrabas partes,
 cum in prælio magno cum
 draco-

PRZYPISANIE

Jezeli iaki dolegliwości rodzaj
 nasze wydady wieki, ktorym-
 to wszystkie nader wielkiego Pań-
 stwa tego strony być nędznie ucie-
 mżone wiziemy, albo jeżeli ia-
 ka nieszczęścia niedola północne-
 mu naszemu srożyey doymnie Kra-
 iowi, która, Każdemu, (mnie-
 mam) dała się we znaki, albo ie-
 żeli iaka Wierze Świętey stała-
 się krzywda, któreyto bez zalania
 się łzami sprawiedliwa żalu do-
 tkliwość wspominać nie dopuszcza
 albo jeżeli iakie podobieństwo tej
 rzeczy od sprzyśiężoney zámzię-
 tości na Święty powszechny Rzym-
 ski Apostolski Kościół pochodzą-
 ce, od którego uchodzić, żadne-
 mu wieku swego czasowi Inno-
 wierni wytrzymać niemogą zdaie
 się na nasze wszystkie następować
 głowy: tego wszystkiego, że Ty S.
 Michale Archaniele równie naj-
 lepszym iak najłagodniejszym U-
 tożycielem obrac się zechcesz, nie
 tracemy nadziei. Jak tylko bowiem
 najdaley myśl naszą wstecz zasia-
 gnąć może zeszlých czasow prze-
 ciagu, owego nawet od naszej
 najodleglejszego pamięci, którego
 pierwsi Rodzice nasi prziawili się
 byli na świecie, ba owszem i nie-
 prziawili się ieszcze, iużes na tedy

Apoc:
12. v. 7. dracone honoris Sanctissimæ
Trinitatis Vindex, Adæ verò
Evæq; Paradisò extorribus Pe-
nitentiæ Dux & Author fuisses.
Et verò quoties miræ præcla-
ræq; virtutis opus aliquod in-
stituitur Te administro inst tu-

S. Greg:
Pap: itur, quem sicut olim Divina
Providentia charæ sibi Judæo-
rum in Israel Synagogæ, ita
multò plus dilectæ Ecclesiæ
Principem esse constitutū vo-
luit, ut sub Te uno Archangelo
ceteri omnes Angelici
Spiritus, fidelissima magni sui
ministerii officia Sponsæ Chri-

D. Th. 5:
ad Thes:
Leff: 2. sti præstarent. Porro, quid
tam potens est atq; magnificū
quàm in persona Numinis cū
hominibus conversari? con-
versabare cum Moyse tanta
Divini luminis claritate, ut
intuentium hebetares pupillā:
Quid tam Divinum, quàm
futura tanquam præsentia
predicare? Tu hominis assum-
pta specie Abrahæ à sæculis
desideratum adventum veri
Messiæ Eiusdemq; Nativitatē
Pastoribus super valle Mam-
bre nuntiasti. Quid tam San-
ctum atq; Immaculatum quā
Sanctissimo Eucharistiæ Sacra-

men-

Apoc:
12. v. 7. Boski sprawował urząd, gay wielkiej ze smokiem potyczce do
stoieństwa Trojcy Przenajświęt-
szej Obrońcą, Adamowi zaś z E.
wą Rayskim Wygnancom nau-
czycielem byłeś i powodem pokuty.
Jakoż, ilekroć razy dziwney i
zacney onoty dzieło idkie wszczy-
nac tę zwykło, wszczynac się zwy-
kło c ebie do niego użyciem, kto-
rego, iako niegdyś opatrność Bo-
ska miley sobie w Izraelu Syna-
gogi Zydowskiej, tak nierownie
bardziej ukochanego Kościoła ra-
czyła postanowić Xiążęciem, aby
pod Twoim iednym Archanielskim
rzędem inne wszystkie Anielskie
duchy iak najwierniejsze wielkie
go swego Urzędu usługi Oblubie-
nicy Chrystusowey świadczyły. Zai-
ste, coż tak ważnego i wspaniałe-
go być może, iako w osobie Boskiej
z ludzmi rozmawiac? rozmawia-
łeś z Moyżeszem w tak wielkiej
światła Niebieskiego iasności, że
patrzających na siebie tępiłeś zrze-
nicę. Coż tak Boskiego, iako przy-
szłe niby przytomne przepowiedac
rzeczy? Ty ludzką wziąwszy na
siebie postać, Abrahomowi pożada-
ne od wiekow prawdziwego Mes-
syasza przyście, á Narodzenie
Jego Pasterzom na dolinie Mam-

) 2 (

bre

S. Greg
Pap:

D. Th:
ad Th:
Leff: 2.

mento assistere? Tu semper
Et ipsâ Consecrationis horâ,
cum maximo Angelorum E-
xercitu præsens ades. Quid
tam regium tamq; honorificū
quàm in Cælitum numerum
castas animas deportare? Tu
beatissimam Ipsius Sanctissima
Dei Genitricis animam te ter-
ris cum corpore transtulisti.
Opus fuerat inter medias ignis
Babylonici flammæ tres pue-
ros laudantes Nomen Domini
illæso intactosq; relinquere?
stetisti illic Divina conspectus
specie. Opus fuerat electum
Del populum per angusta vi-
arum manuducere; duxisti in
columna nubis. Opus fuerat
Abacuc Prophetam de terra
Judæorum Babylonem aspor-
tare; asportasti capillò. Tu
Moysi cum populo in duos pa-
rietes maris aquas composui-
sti, contra Gabaonitas Regi
Josue solis cursum prohibui-
sti, Mannâ cibò cælesti popu-
lum Del in eremo nutriti, in
Jordanis undas divisisti, rupe
fontem eduxisti, salas aquas
in dulces mutasti, septem Je-
richo muros diruisti, Danie-
lem in mediâ leonum specu

alui-

bro oznaymiloś. Coż tak Święte-
go i nieskażytelnego iak Przenay
Świętsey Kwi i Ciąła Pańskie
Ty tajemnicy na pogotowiu flu-
życ? Ty zawśze przy Nim w sa-
mę Poświęcenia goażinę z nieprze-
liczonym Aniołom W oyskiem obe-
cnyim iestes. Co tak zacnego i
tak dostojnego, iak w poczci Świę-
tych nie pokalane zanosić dusze?
Ty naybłogostawienszą samey
Nayświętsey Boga Rodzici lki,
Duszę z ziemi z ciałem przienio-
stes. Potrzeba było w poźred o-
gnia Babylonskiego plemieni tro-
ie Pacholat wystawiających Jmie
Pańskie nietkwiete i nienaruszone
zostawic? stanąłś tam w Besskiej
widziany pofaci. Potrzeba było
wybrany lud Boży manowcami pro-
wadzic? prowadziłś w stupie o-
błoku. Potrzeba było Abakuka
Proroka z Ziemi Zydowskiej
przenieść, przieniostes na wło-
sie. Tyś Moyseszowi z ludem
wody morskie we dwie sciany uło-
żył, Krolowi Jozemu przeciw
Gabaonitom bieg słońca zairzy-
mał, lud Boży manną pokarmem
Niebieskim na puszczy karmil,
Jordanu wody rozdzielił, ze ska-
ły wyprowadził zrzodło stony wo-
dy w stodkie zamienił, siedm Je-
richo

s. Greg.
de Con-
secr. dist.
1.

s. Pantal.

s. Greg.
de Con-
secr.
dist. 1

aluisti, Pharaonis gratiâ primogenitos totius Ægypti interfecisti: Divo Francisco Seraphico Patri in tuum honorem dies quadraginta jejunanti lacra stigmata impressisti, Joseph captivo in somnio apparuisti, & quid facto opus esset instruxisti, centum octuaginta Assyriorum exercitus una nocte delēsti. Tibi referant in acceptis reportatas palmas suæ victoriæ Gedeon de Madianitis, Josue de Amalectis, Matatias de Lyssa Ludovicus XI. Galliarum Rex; Constantinus Carolus, tum divus Henricus atq; Justinianus Cæsares; quorum alter tuô patrociniô amplificati Imperii & sublimis sanctitatis gloriâ, alter bellica super Vandalis laude eminuit. Sed quid ego vetera ac aliena exempla commemoro, & in nostra Polouja multa notatu dignissima leguntur prodita monumentis Historiæ, quæ & quanta beneficia pro parte Polonorum jecisses. Tu Boleslao Chrabry primo Regio insignito Nomine, gladium illū totâ Poloniâ celebratissimum Szerbiec dictum tradidisti,

rycho muirow obalit, w posrzed Lwiy iaskini Daniela żywit, całego Egiptu pierworodnych Synow dlo Faraona wytracit, S. Franciszkowi Seraficznemu Oyeu czterdzieści dni naczęć Twoię; poszczę temu Święte wypiątnował Rany, Jozefowi zaprzedanemu w niewolę pokazatę się we śnie i oby miał czynić, nauczył, sto ośmdziesiąt tysięcy Assyryjskiego woyska w obozie Sennacheryba iedney nocy zniostę do szczytu. Tobie winni odebrana zwycięstwo swoich wygrana Gedeon z Madyanitow, Jozue z Amalecytow, Matatiasz z Lyzysza, Ludwik XI. Krol Francuski, Konstantyn, Karol, tudzież Święty Henryk i Justynian Cæsarze, z których ieden, za przyczyną twoią rozprzestrzenionego Państwa i wysokiey świętoblności zaszczytem, drugi wojenną nad Wandalami sławą zastygnął. Leczb na coż ia mam siarodawne i obce przypominać przykłady i w naszej Polzycze bardzo wiele rzeczy uwagi godnych widzieć się daie w Xięgach Dzieciopiskich, które i iak wielkie dobrodzieystwa Polakom myśmiadczytę. Ty Boleslawowi Chrobremu nayspiernszemu Krolewską zaszczyconemu godnością

qui

Thomas
 Bozzig
 lib: 7mō
 c. 5.
 Pr. ocop
 lib: 1.
 de be'le
 Vandalt

Thom:
 Bozzig
 lib: 7. c.
 5.
 Proco:
 l. 1. de
 bell:
 Vandal

qui ad ferreas Kijovix laceran-
das portas, Polonis magno fu-
erat adjumento. Tu Sigismun-
do tertio urbem Smolentcum
oppugnanti vicinia urbis in-
cenderas, quò facilius urbe po-
tiretur. Tu Vladislao aure-
um pomum obtuleras, & di-
tioni suæ Pomeraniam subju-
gâras, Tu Joanni Casimiro sub
oppido Beresteczek sexcente-
simò quinquagesimò primò su-
pra millesimum annò, albò e-
quò conspicuus, super æere te
visendum præbuiti, Chmiel-
nicium Scytharum Ducem lan-
cæâ in cursu ignitâ feriens, &
illico triginta millibûs hostiũ
humi stratis, nobilem illi victo-
riam comparasti. Nec sine ar-
cano Divini Numinis consilio
die tuo honori sacra, Came-
necum Podolix ipsi natura
præfidius munitissimum Turcia
ultra liberèq; dimiserat, ubi
etiam in cæmeterio Cathedra-
lis Ecclesiæ arida arbor resto-
ruit. Non immemor magni
tui favoris, Metropolis Russiæ
Leopolis, quæ cum à Turcis
Annò Christi Millesimò sexcē-
tesimò septuagesimò secundò,
6tò Calendas Octobris obsidio-

ne

sciz palasz om na całą Polskę
najsławniejszy Szczerbiec rze-
czony podał, który do bram żela-
znych Kijowskich wycięcia, był
wielką Polakom pomocą. Ty Zy-
gmuntowi trzeciemu miasta Smo-
leńska dobywającemu podpałłeś
przedmieścia, aby tym snadniey
mogł być dostać miasta. Ty Wła-
dysławowi złote dałeś iabłko i
pod moc Jęgo Pomorzany podbi-
łeś, Janowi Kazimierzowi pod
Beresteczkiem miastem Roku tysiące
szesćset pięćdziesiątego pierwsze-
go, na białym siedzący Koniu da-
łeś się na powietrzu widzieć,
Chmielnickiego Kozackiego Wo-
dza ognistą w biegu rażący wło-
cznią, i natychmiast trzydziści
tysięcy nieprzyjaciela na placu po-
łożysz trupem, sławne sporzą-
dziłeś mu zwycięstwo. Tnie bez-
skrytey Wszecmocności Boskiej
i tajemnicy w dzień Twemu uza-
nowaniu poświęcony Kamieniec Po-
dolski samemi przyrodzenia twier-
dzami mocno obronny Turczyn chę-
tnie i dobrowolnie wypuścić, gdzie
także na ementarzu Katedralnego
Kościoła drzewo uschłezakwiło.
Nie zapomniat wielkiey twoiey łaski
Lwow miasto stołeczne Ruskie,
które, gdy roku tysiące szesćset
siedm-

Kocho-
vius.

Kocho-

ne teneretur, globus tormento
explosus triginta sex pondo fer-
ri contiuens, in ædem Archi-
cathedralem per fenestram la-
psus, obviam Crucifixi Imagi-
nem offenderat, nullo dato no-
cumentis vestigio, Tu verò
Turcarum milites, insolito ti-
more perterritos, in patentes
campos acer templò fudisti, cu-
jus rei testimonium præbet in-
scriptio super globum muro
inhærentem ejusmodi. = No-
te prima D. Michæle Archangelo
gravissimè procellis, ful-
guribus & fulminibus ardente
= Vide ergo cælestium Hie-
rarchiarum Princeps, si non ju-
ste duxerim, expositas magni
quondam, Viri de Ecclesia, de
Patria optimè meritissimi No-
mini Tuo inscribendas Literas
cujus sensus purissimus, unum
Tecum sapit, unum Tecum e-
vincit, scilicet: *Quis ut Deus?*
vide labefactatum Reipublicæ
Polonæ statum, cum aliàs, tum
ad præsens millenis quaquã-
versus septum periculis. Fas
quæso meminisse puta, cujus
gratiã templum Tibi magnifi-
cum Lublini Regia Lesconis
cognomentò nigri posuisse le-
gitur

*sedmziesiãtego drugiego Dnia
dwudziesiego szostego Wrzësniã
od Turkow w obleżeniu było, kula
wysrzelona z działa trzyziesci
sześć funtow żelaza wãżãca do
Kościota Arcykatedralnego oknem
wpadłszy w obraz Ukrzyżowane-
go Pana Jezusa uderzyła, żadne
go / szkody niezostawiw / zy znaku,
Ty zaś Tureckie woyska niezwy-
czayną ustraszone boiaźnią, w o-
twarte z Kościota żwawo wype-
dzilesz pola, czego date swiãdeckwo
napis nad kulã w murze utkniõnã
takowy: W pierwszã noc gdy S.
Michał Archanioł nãder strã-
sznemi nawãlcãmi, grzmotã-
mi i piorunãmi dogrzewał.
Patrzayże tedy Pañstw Niebie-
skich Xiãżę, czyli nie słusznie uło-
żytem sobie, przetłomaczony wiel-
kiego niegdys, Oyczyźnie i Ko-
ściotowi wielce zastużonego Mężã
list Twemu przypisac Imieniu,
ktorego naymniey nieskazone zda-
nie iedno z Tobã tchnie, o iedno
rowno z Tobã gra, to jest: Kto
iako Bog? Obacz podupãdły Stan
Rzeczypospolitey Polskiey, ieżeli
kiedy, to temi czasy tysiąciami
zewszãd niebezpieczeństwý obar-
czony, miey sobie proszẽ za rzecz
godnã wspomnienia, z iakieyci w
Lubli-*

gitur liberalitas, sicut olim illi,
ad sis hodie præstò Polonorum
Capiti, & pergrata jubens ad-
esse animo, illa verba pronun-
tia: *Ego sum Archidux & Prin-*

Cromer
libr 10.
Hist:
Polon:
rum, habe fiduciam ad Domi-

num, ego Tibi assistam contra

hostes tuos, ut ab iis nobilem

victoriam reportes, quidve sibi

MICHAEL Nomen Tuum

velit, perfidæ Gentis homini-

bus palàm proba, ut omnes in

telligant: Quis ut Deus? Et si

id non licet, vel ob nostrorũ

delictorum cumulum, vel ob

ignotum Dei de re nostra Con-

silium, saltem igitur cum Do-

1 Thef: I
D. Tho:
Aquin:
minaus in jussu & in voce Ar-

changeli & in tuba Dei (si Pau-

li scribentis verbis credimus)

descendet de Cælo, in tempo-

re illo tribulationis sta pro no-

bis ac imprimis nomine & Pa-

trocinio tuo gaudentibus Ad-

juditor noster Michæel Princeps

Ecclesiæ? ut reliquæ Salvæ fi-

ant, utiq; scis & potes.

A. O.

Lublinie przyczyny Kościół w spá-
niały Krolewska Le/zka názwi-

skiem ezarnego wystawiła hoy-
ność, a iak niegdys Jemu, tak bądź

teraz przytomnym Głowie Pola-
kow, i z nader miłemi owemi, nie

kążąc trasic nadziei i serca, ede-
zwii się słowy = Ia jestem

Wodz Nay wyższy i Xiążę cá-
łego Chrześcijańskiego Kościo

ła, miey ufaosć ku Panu, ia będę
przy Tobie przeciw nie-

przyiaciołom twoim, abyś z
nich zacne odebrał zwycię-

stwo = i coby Twe Imię MI-
CHAE, znaczyć, miało niedowier-

negu Narodu ludziom w rzeczy sa-
mey okaza, aby poznali wszyscy,

Ktoz iak Bog? á iezeli byc to nie
może, bądź dla naszych grzesbow

niemiary, bądź dla skrytego Boga
okoto dobra naszego wyroku, to

przynaymniey gdy Pan w zapowie-
dzeniu i głosie Archaniota i w trą-

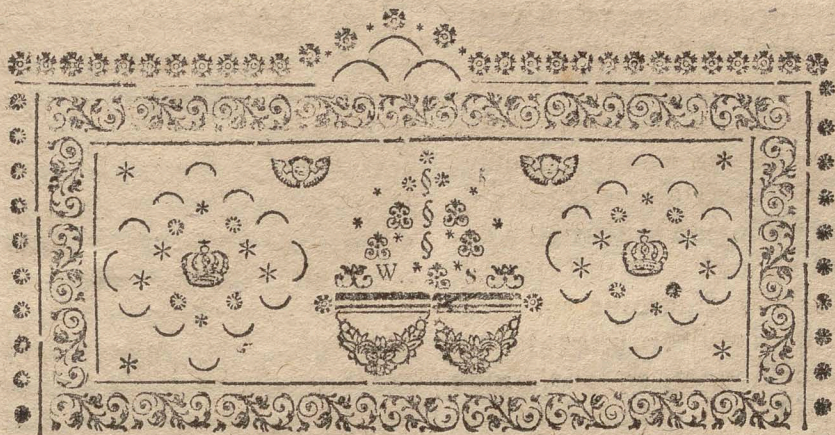
bie Bożey (ieści S. Pawła piszące-
go słowom wierzemy) z Nieba zstą-

pi, w czasie owym ucisku, staniu za
nami á osobliwie Jmieniem i opie-

ką twoią zaszczyconemi Obrońco
nasz Święty MICHAEL Xiążę

Kościota, aby ostatek ocalony zo-
stał, wszak potrafisz i możesz.

A. O.

EPISTOLA

L I S T

REM virtute vestra dignā,
& moribus majorum ve-
strorum consentaneam
facitis REX inclyte, & vos
Proceres Equitesque Poloni,
quod vobis religionem Del
Optim. Max. cujus ope Re-
gnum hoc septum barbaris
gentibus tam diu stat inco-
lume, imprimis curæ esse o-
stenditis.

Qua in re quantum extite-
rit semper studium majorum
ve-

Rzecz' waszey doskonałości
godną, i Przodków wa-
szych przyzwoitą zmycza-
iom, Sławny Królu i wy Panowie
i Rycerstwo Polskie czynicie,
gdy widzieć po sobie daiecie, iż
Wiara Najwyższego Boga, zą
którey pomocą Państwo to grube-
mi zemsząd opásane narody, tak
długo stoi w całości, w naypier-
wszym u was zostaje staraniu.

W której to rzeczy iak wiel-
ka bywała zawsze Przodków
waszych czułość, mówić bym ze-
chciał,

vestrorum, dicerem, si vos ignorare existimarem. Ex eo quidē tempore, quo il Christo Jesu Deo & Servatori nostro populariter nomina dedere, ejusq; sanctissimas leges atq; caeremonias à multis aliis populis longè antè susceptas, & ejus ipsius numine per continuam multorum saeculorum successionem, ab ipsis usque Apostolorū temporibus conseruatas, sibiq; ad extremum, cū DEO placuit, non tam scriptis, quām vlvīs vocibūs quasi per manus traditas suscipere: ex eo inquam tempore dimoveri se ab illis nunquam passi sunt, quarum alias quasdam gentes minùs tenaces fuisse, non ignoramus. Quò verò cæteris quoque hominibus testatius facerent illi ipsi majores nostri, omnia pro retinenda ac defendenda, quam semel suscepissent, religione se facere & pati paratos esse, stringere il gladios, quibus præcingebantur, cū Evangelium, quæ lex Christi est, publicè in templis legi inciperet, soliti esse memo-

rantur

chciał, gdybym rozumiał iż o tym nie wiecie. Od owego zaś czasu, tak tyż oni z wolą społeczeństwa JEZUSOWI Chrystusowi BOGU i Zbawicielowi naszemu imiona swoje zapisali, tudzież Jego Najświętsze Prawa i obrządki od wielu innych narodow daleko dawniej przyjęte i Boską Jegoż samego mocą przez nieustanne wielu wieków następstwo, aż od świątych Apostolskich czasów dochowane, a na koniec sobie, skoro się podobają BOGU, nie tak na wście iak w żywych głosach niy z rąk Boskich podane przyjęli: od czasu owego mówię, nigdy się od nich o tw eść nie dali, których inne niekóre narody nie dochowały, wiemy. Aby zótym innym także ludziom dowodney znac dali, owiz sami Przodkowie nasi, iak wszystko na utrzymanie i obronę Wiary, którą ráz przyjęli, czynić i cierpieć gotowi byli, wspominaią o nich, iż szabel, przy których chodzili, zwykli byli dobywać, gdy Ewangelia, która jest Chrystusowym Prawem w obec w Kościołach czytać poczynano, i nie bardziey to okazywali znakami i slo-

rantur. Nec id signis & verbis profitebantur magis, quam re præstabant.

Ultero enim & alacres arma sumebant contra barbaras gentes, sicubi eas, quamvis longè à se, nomini Christiano graves & infestas imminere senserant. Itaque & cum Prussis atq; Lithvanis & consanguineis suis Pomeranis olim, priusquam ex gentes Christo nomina dedere, multa gesserunt bella, non tam de imperio, quam de religione: & regnante apud se Vladislao Jagellone, cum Vitondo Lithvanorum duce in intimam Tartariam expeditionem susceperunt. Et verò eodem Jagellone & filiis ejus Vladislao & Casimiro regnantibus, non modò in Valachiam, & ad Bralloviam Danubiumq; verùm etiam in Thraciam usq; armati contra Turcas penetrarunt, ut Valachis, Rasciis, Bulgaris atque Grecis laborantibus subvenirent.

Quid igitur? An vos degenerastis ab hac virtute majorum

i słowy, iák rzeczą samq̄iscili.

Ochotnie bowiem i rączo przeciw Narodom Pogańskim brali się do broni, iżeżeli kedy choć opodał od siebie postyszeli o nich, iż uciążliwie i nienawistnie na Imie Chrześcijańskie czuwali. Przeto niegdys i z Prussakami i z Litwą, i z pokrewnemi swemi Pomorzany w rzod, niż te naroday Chrystusową przyięty Wiągę, wiele stoczyli Woien, nie ták o Pánstwo, iák o Wiągę. A zá pánování w Polsce Władysława Jagielły z Witondem Xiążęciem Litewskim w naygłębsze Tatarską wojenną wyprawę podięli. Jákoż zá Panování tegoż samego Jagielły oráz za Władysława i Kazimierza Synow Jego, nie tylko ná Wołosz i pod Braitow i pod Niestr Rzekę, ale náwet do Tracyi z obronną przeciw Turkom przebrali się ręką, aby Wołoszom, Rascym Bulgarom tudzież Grekom w ostatniey zostaiącym toni, ná ratunek przybyli.

Coż więc? álboż wyscie się odrodzili od tego Męstwa Pradków

jorum vestrorum? minime
verò. Nam, ut mittam recen-
tiores quasdam expeditiones
in Hungariam & Austriam, re-
gnante nuper optimi & beni-
gnissimi hujus regis patre di-
vo Sigismundo, à vobis eo-
dem studio & voluntate su-
sceptas, istud certè studium
vestrū, quo sanctissima Chri-
sti instituta, infelici hac no-
stra atq; etiam superiori ata-
te cupidorum & ambitioso-
rum hominum partim incu-
riā, partim improbò studio
vel contaminata, vel suppres-
sa vindicare cupitis, (neq;
enim cum iis sentio, qui vel
odio, vel invidia, vel ambiti-
one culusquam, & potentie
authoritatisque contentione
hæc agi suspicantur:) istud
igitur studium vestrum eò
majoris est pietatis, quò ma-
gis perniciofa sunt religioni-
bus prava & impia dogmata,
quàm arma: propterea; quòd
hæc quidem corpus modò pe-
tunt, in animum, in quo sita
est religio, nihil juris habent:
illa verò rectas de Deo deque
cultu accremonis ejus opi-
nio-

kom wãszych? iak żywo. Albo-
wiem że pomine świeższe niektò-
re wyprawy do Węgier i Ra-
kusz za Panowania nie ták da-
wno Ojca terazniejszego náder
dobrego i łaskawego Krolá,
Świątobliwego Zygmunta Augu-
sta, z tãż od was usilnością i chę-
cią podjęte, tã zapewne staran-
ność Wasza, którą Najswięt-
sze Chrystusa Ustawy, zá nie-
szczęśliwego tego naszego, iako
też i dawniejszego wieku, czę-
ścią przez zaniedbanie cbeiwyck
i dumnych ludzi, częścią przez
niegodziwy zamach, bądź zefro-
mocone, bądź ztłumione ofwobo-
dzić chcecie, (nie trzymam bo-
wiem z temi, których się myśl chwy-
ta, że si; to z gniewu, lub z nie-
nawiści, przez nádetósc czyię,
lub dohianie się mocy i powagi
dzieie) ta więc staranność wa-
sza tym więkfszej Świątobliwości
jest, im bardziey Wierze, zte i
bezbożne nauki są szkodlifsze niż
oręż, przeto: że ten poniekad cia-
ło tylko rani, ná duszę, w której
tkwi bogoboyność, zádney nie ma
mocy: owe zaś práwo o BOGU
exci i obrzãdkach Jego rozumie-
nia, które także naybardziey

Rze-

niones, quæ Respub. quoq; maximè conservant, tollunt ex animis, & pro iis barbaricâ quandâ feritatē ingenerât: qua fit, ut relaxatis semel audaciæ ac temeritatis habitis, sibi quisque placeat, alterum non modò contemnat damnatq; verùm etiam pro inimico & hoste ducat. Atq; hinc existunt feralia inter homines dissidia, quæ florentissimas etiam Respubl. pessundant penitus, & everunt longè faciliùs, quàm arma hostilia. Quod & pluribus verbis, & non obscuris exemplis demonstrari posset, nisi esset luce meridiana clarius. Jam verò sicut utilius, ita difficilior est radicata in animis multorum opiniones, pestilentes præfertim, eradicare, quàm hostem non modò ab alienis, verùm etiam à suis finibus arcere.

Est igitur si non superior, certè par pietas ista vestra pietati majorum vestrorum. Videte modò etiam atq; etiam, ne cui falso pietatis prætextu imponatur, neu quis pro vera religione, pestem religionis

Rzeczypospolite utrzymują, z serca rugują, a na ich miejsce jakąś grubiańską dzikość wsadzą, która sprawuje, że popuścivszy raz zuchwałstwu i rozwiózłości sugli, każdy się sobie podoba, drugiego nie tylko wżgardza i potępia, ale go nawet za nieprzyjaciela i zdradcę poczytuje. Y z tąd ci bywają okropne między ludźmi kłotnie, które to i naybogatsze Rzeczypospolite w niwec obracają do szczętu, i obalają daleko snadney, niżeli nieprzyjacielski oręż. Co i obszerniey i w iasných przykładach pokazacby się mogło, gdy by to nie była iasnieszka nád południowe światło. Dopieroż, iak pożytecznieysza, tak przytrudnieysza jest wkorzenione w sercach wielu zdania zwłaszcza zarozliwe wykorzenie, iak nieprzyjaciela nie tylko od cudzych, ale i od swoich granic odeprzec.

Jest tedy, jeżeli nie większa, równa zapewne ta pobożność wasza Świątobliwość i Przodków waszych. Przeestrzegaycież więc teraz pilno, ażeby kogo pod pozornym pobożności płaszczykiem nie zamiano, aby kto zamiast

nis & Reipublicæ superstitionem vel impletatem asserendam & vindicandam suscipiat. Quod quidem iudicium, tot ac tam diversis & inter se pugnantibus de religione opinionibus, longè est difficillimum. Fallit enim (ut rectè loquitur sapiens quidam) vitium specie virtutis & umbra, ita ut plurimi, cùm ad religionis dogmata & instituta disceptanda ventum est, errare, non pauci scientes volentesq; falsa pro veris affirmare, & ad augendas vel stabilendas opes suas, tegendas uè turpes cupiditates & flagitia sua, sanctissimo religionis nomine apud imperitam multitudinè facilè abuti possint. Ut enim naturâ omnium hominum, quamvis ferorum & barbarorum mentibus quidam de divino numine, ejusque cultu sensus insitus est, ita certam & absolutam ejus cognitionem assequi ex se ipsæ nequeunt.

Idque intelligens DEUS
opt:

Wiary prawdziwey, zabobonu lub bezbożności, zguby Wiary i Rzeczypospolitey utrzymowania i bronienia na siebie nie przyjął, któryto rozsądek, przy tyle & tak różnych i biących się między sobą okóło Wiary S. zdaniach nierównie jest arcytrudny. Mydli bowiem oczy (iak pewny dobrze mowi Mędrzec) występki pozorem cnoty i cieciem tak dalece, że wielu, gdy do wyrokow i ustaw Wiary roztrząsania przychodzi, błędzić, nie mało wiadomie i chcący rzeczy kłamliwe za prawdziwe twierdzić, & na pomnożenie lub ocalenie dostatkow swoich, tudzież pokrycie szpetnych namiętności i nieprawości własnych, Najświętszego bogobojności Lmienia u nieswiadomego pospółstwa łatwo na złe użyć może. Jako bowiem z przyrodzicia, we wszystkich ludzi chociaż dzikich i grubych rozumach, iakowes o mocy Boskiej i iey uszanowaniu mieści się domyslenie, tak nie zawodnego i zupełnego iey poznania, onez same przez się dostąpić nie mogą.

Jakoż rozumieiący to BOG Dobroc

opt. max. ipse cœlitus cœrū-
simam sui noticiam cultum-
que, primū quidem Ange-
lorum ministeriō, vel secre-
tore quadam p̄torum & sibi
charorum hominum inspira-
tione: deinde verō per Filium
suum sapientia, bonitate, &
potestate sibi parem in uno
ferē populo informavit: Ad
extremum verō per discipu-
los ejus, eorumque successo-
res, non modō pietate & in-
tegritate vitæ conspicuos, ve-
verū etiam mirabilium, &
vires humanas excedentium
operū, patratores per omnes
gentes atque xtates, totum-
que orbem terrarum, nequic-
quam adversantibus Impiis
dæmonibūs, mirabiliter eam
diffudit & propagavit.

Et sedulō quidem conati
sunt Invidi dæmones, cum ipsi
per se, tum per satellites &
administratos suos tyrannos er-
rorumq; magistros, vel dele-
re penitus ex animis hominū
illam h̄am noticiam cultum-
que DEL, vel depravare: sæ-
peque h̄i conatus permissu &
arcanō quodam consiliō DEL
non;

*broc nazywiesz, sam z Nieba
nazywodziest, y wiadomości; i
czcenię sobie nayprzōd ponie-
kga przez Aniołów do tego użycia
lub taie, n̄ cysze iakow s̄, pobo-
żnych i miłych sobie ludzi: na-
leżnienie, a potym przez Syna
swoiego w mądraści dobroci i
mocy równego sobie w jednym
prawie narodzie nauczył: a na-
ostaiek przez Uczniow iego tu-
dzież i h̄ następ: ow nie tylko wię-
tobliwoscią i niewinnością życia
znakomitych, ale też dziw ych
y siły ludzkie przechozających
dzieł cudotworcow po w̄szyskich
narodach i wiekach i po całym
świecie, przy nieszkodzącym by-
n̄ymniey bezbożnym czartoświe-
cudownym ię rozkrzewił i roz-
szērzył sposobem.*

Koniecznie prawda usiłowáli
nienawistni czarci, tak sami
przez siebie, iako też przez po-
mocników i botdowników swoich
Modercow oraz Kacermistrzow
albo wytepić do ena z serc ludz-
kich oweż samę część i wiadomość
BOGA, lub nādwerężyć: i czę-
sto takowe zamysły z dopustu i
nie iakiego skrytego wyroku Bo-
skiego iakieżkolwiek miały po-
B. wie-

nonnullum successum habuere. Nam & ipse Satanas, transformans se in Angelum lucis, ut inquit D. Paulus, sæpe multos in impias & absurdas de Deo opiniones induxit, vel cultum ejus ad se traduxit, nefandisve ritibus & ceremoniis polluit, & ministri ejus falsi Prophetæ, & magistri mendaces sub specie ministrorum iustitiæ & veritatis fallentes, multos seduxerunt, partim derogando fidem veræ ac divinitus proditæ doctrinæ: partim novis ac domi suæ natis interpretationibus eam depravando, & sua dæmonumûe commenta pro ipsissimo DEI verbo venditando. Itaque & in Hebræo populo fuerunt olim, qui dicerent: Hæc dicit Dominus, cum ille eos non mitteret, & in Christo ano iosa. quæ mentiri non potest, Veritas prædixit, multos in suo nomine venturos esse, dicturosque: Ego sum Christus: aut, Ecce hic, vel illic est Christus: & multos ab eis seductum iri.

Quod quidem re ipsa etiam

wieście, gdyż i sam Szatan przemieniając się w Anioła Świątłości iak mowi S. Paweł w celu częstokroć w bezbożne i bezcne o BOGU rozumienia w prawiak, lub część iego sobie przywłaszczak, oraz niegodziwemi samotwkami i obrzadkami kalak, a studzy iiego fak, zywi rokonoowcy i nauzcyciele kłamlivi. pod pozorem sprawomaczow sprawiedliwości i prawdy oszukuiący wielu pozwodzili: częścią uwłaczając Wiary prawdziwey i z Nieba podanej nauce, częścią nowemi iak i ziwionemi u siebie tłumaczeniemi kazak, a swoje i czartowskie baśnie za istne słowo Boże udając. Przeto i w Żydowskim niegdys narodzię znaydowali się tacy, którzy mówię śmieli: to mowi Pan, acz on ieb niepostak, a w Chrześciani-skim narozak e. sama która skłamać nie może Prawda przepowiedziak, iż wielu pod iego Imieniem przybędzie i mowić będą, Ja iestem Chryltus, lub o ototu lub tam iest iest Chryltus i wielu od nich xwiedzionych zostanie.

Co że się i w rzeczy samey spotak ni to

am impletum esse nemini dubium est. Jam inde enim à temporibus Apostolorum fuisse inter Christianos Hymeneus, Alexander, Menander, Ebion, Cherintus, ac deinde alii post alios magistri mendaces, segregantes semet ipsos, introducentes sectas perditionis, & speciem quidem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes. Ne modò quidem desunt, cum alibi, tum apud nos ejusmodi pestes: habentq; suos satellites tyrannicos, homines mente corruptos, qui ceteros minis, mulctis, ac suppliciis vel invitos à vera pietate in errorem secum abstrahunt, nonnulli quidem arbitrantur obsequium se præstare Deo, complures verò idem duntaxat simulantes, sed suum interim negotium agentes veriùs, quàm Dei. Quod quidem non tenui quadam conjectura, sed ipsa rei evidentia probari potest. Sed ego ita nunc agam, ut quasi in re dubia à qua parte stet veritas & pietas, in unum cuique de omni-

bus

nito nikt'o tym niewąppli. Jeszcze bowiem za czasów Apostolskich byli po między Chrześcijany, Hymeneusz, Alexander, Menander Ebion Cherintus & potym inni po innych Mistrzowie kłamliwi, odtyczający sami siebie, w prowadzający z wiązki zguby i postać rzekomo pobożności mający, & własność tey odmiatający. Jakóż i teraz jeżeli gdzie, tedy u nas nie zbywa na tey zarazie, i mają swoich towarzyszy okrutnych, ludzi zepsowanego rozumu, którzy drugich pogrozką, chłostą i dręczeniem choć poniewolnie od pobożności prawdziwey w błąd z sobą ciągną, niektórzy w prawdzie rozumiejąc, iż Bogu czynią przysługę, & wielu toż samo tylko po sobie pokazując, lecz tym czasem chodząc około sprawy swojej raczey, niż Boskiej. Co zaś nie z lekkiego iakiego domysłu, lecz z samey oczywistości rzeczy dowodzić się może: atoli ja tak teraz postąpię, że iakoby w rzeczy wątpliwey, przy ktoreyby stro nie utrzymać się miała Świętobliwość i prawda, swoy każdemu około w/szystkiego zostawię wolny rozsądek.

B 2

Zai-

bus iudicium saluum relin-
quam.

Certè non idem omnes
nunc sentiunt de doctrina,
institutiis & ritibus religio-
nis. Non convenit, ut scitis,
multis magnisque de rebus
inter eos, qui se Evangelicos
vocant, & qui Papistæ appel-
lantur. Inter eos autem,
qui volunt esse medi, & ipsi
ab utrisque dissentiant, & in
utrisque multa damnant.
Quid verò isti ipsi Evangeli-
ci, quemadmodum videri vo-
lunt, verbi Dei sive il-
lustratores, sive vindices
idemne omnes sentiunt?
minimè gentium. Alioqui,
unde quæso nota sunt nobis
tam diversa nomina, quibus
illi inter se distinguuntur, ut
alii quidem dici velint Prote-
stantes vel Augustanæ confes-
sionis, alii Tugurinae, sive
Genevensis, quos etiam Zwin-
glijanos & Calvinianos & Sa-
cramentarios appellant: alii
Picardi, Anabaptistæ alii vo-
cantentur? Unde autem est,
quòd quidam quasi fastidien-

tes

Zaisle nie wszyscy teraz ie-
dno trzymają w zględem nauki
ustaw i obrządkom Wiary. Nie-
masz zgody, tak wiecie, około
wielu i wielkich rzeczy po mię-
dzy owemi, którzy się Ewange-
likami mianują, i temi których
Papistami zowią: po między
żás temi, którzy chcą być szre-
dni, i sami inaczej od obudwoch
trzymają, i w obudwoch wiele
rzeczy ganią. Coż więc ciż sa-
mi Ewangeliicy, iakimi chcą wi-
dziani pragną, słowa Boskiego
bądź objaśniacze, bądź obrońcy,
jednioli wszyscy trzymają? Żadną
żywą miarą. Jednakże z każdej
proszę wiadome nam są tak róż-
ne nazwiska, któremi się oni mię-
dzy sobą różnią: że jedni zaisle
nazywają się chcą Protestantami,
albo wyznanią Auszpurskiego
drudzy Tyguryńskiego czyli Ge-
nueńskiego, których tak że Zwin-
glijanami Kalwinami i Sakra-
mentarzami zowią, inni Pikar-
dami, inni Anabaptystami nazy-
wają się. A z kąd że to idzie?
że niektórzy mierząc się już te-
mi

tes jam hæc vulgaria, partim
 Osiandri, partim Serveti do-
 ctrina & nomine gloriantur?
 Mitto Russos, sive Bulgares,
 & Boëmos Calixtinos: qui
 quàm valdè dissentiant ab his
 quos jam enumeravi, non di-
 co modò, certè ipsi sese ab om-
 nibus segregant, & penes
 se solos veram & incorruptã
 religionem vigere conten-
 dunt: à cæteris autem ferè
 improbantur. Sunt & alii præ-
 terea, ni fallor, neque cum
 superioribus, neque inter se
 ipsi de rebus non parvi mo-
 menti consentientes, sed no-
 bis adhuc minùs cogniti. Et
 omnes quidem hi verbo De-
 se niti præ se ferunt & asseve-
 rant, sed non eodem id modo
 omnes intelligunt aut inter-
 pretantur: verù sua quisque
 vel à se excogitata, vel unde-
 libet arrepta opinione impen-
 sius delectatus, alterius sensù
 vix, ac ne vix quidem fortasse
 cognitum, non tam supercilli-
 osè, quàm hostiliter damnat.

Atque hinc tanè existunt
 vulgò neglectus & profanati-
 nes cultus divini, cum divini

mi poppitemi nazwiskami to
 Osiandra to Serweta zaszczycaią
 się imieniem i nauką. opuszczam
 Rusz czyli Bulgarow i Czechow
 Kalixtynow, którzy iak bardzo
 nie zgadzaią się z temi, który-
 chem już, wyliczył nie wspom-
 nam teraz, pewnie oni się od wszy-
 stkich wyłączaią i upieraiaią przy-
 tym, że przy nich samych tkwi
 prawdziwa i nieskazytelna wi-
 ra, a inni ich poppolicie gania.
 Są nadea zdamiś i inni, i zwyz-
 szemi, i sami między sobą w
 rzeczach nie małej wagi nie-
 zgadzaiący się, ale nam ieszcze
 mniej znani i wszyscy ci zai-
 ste pokazuią po sobie i twierdzą
 że się na stowie Boskim zasada-
 ią, lecz nie iednako to wszyscy
 rozumieią, albo tłumacza, ale ka-
 żdy swoim lub wymyślonym przez
 sobie, lub z kądkolwiek zarwanym
 kontentuiąc się bar dziej rozumie-
 niem, cudze zdanie ledwie go-
 so, albo nic podobno niezrozumia-
 wszy, nie tak rozumnie, iak nie-
 nawiśtnie potępia.

I z tąd ci zapewne bywaią
 poppolicie przyczyny zaniedby-
 wania i gwałcenia cxi Boskiej

nomiis contumella conjun-
ta, exultantibus & insultan-
tibus nobis atque religioni
Christianæ, quam falsæ vel in-
certæ duntaxat, Iudæis & Ma-
hometanis. Hinc offensiones
mutuæ & irritationes animo-
rum, non solum inter cives,
& ejusdem linguæ ejusdem-
que juris homines, verum et-
iam inter cognatos & neces-
sarios, citò in extremum flo-
rentissimi hujus regni exitiũ
quod ipsi vos non obscure
cernitis, erupturæ, nisi cele-
riter DEUS opt. max. & tua,
Rex clementissime, ac vestra
pariter Proceres Equitesque
sapientia salutarem opem at-
tulerit. Quid igitur factò o-
pus est? Vos quidem id rectè
sapienti consiliò vestrò expe-
diatis: dicam tamen & ego
quod sentio: & dicam verè,
& ex animo, pro mea in com-
munem patriam fide & offi-
cio: vos quæso benignè ac
diligenter attendite.

Si de legibus & institutis
Reipub. vestræ hæc esset con-
troversia, rationibus & argu-
mentis, non cuilibet, sed his
mo-

z obelgą Imienia Boskiego ztą-
czone, gdy się radują, i natrzę-
sają z nas tudzież z Chrystuso-
wey Wiary, iakoby w rzeczy sa-
mey satrzywey, lub nie pewney,
Machometani i Zydzi. Z tąż
urazy w zaiemne i zaiętrzania
fere nie tylko między Obywate-
lami, oraz iednegoż ięzyka i ie-
dnegoż gatunku ludźmi, ale też
między powinowatemi, krewne-
mi, wnet nã ostatnią tak wspa-
niatego Pánstwa tego zgubę (co
wy sami oczywiscie widzicie)
nã wierzeb wybuchną, ieżeli w
przedie BOG naywyż/zy i twoiá
Naymiłosciwszy Krolu i wasza
Pospolite Panowie i Postowie ma-
drość, zbawiennego nie poda ra-
tunku. Coż więc czynić trzeba?
wy to prawda dobrze mądrą wa-
szą radą ułatwicie, powiem ia
iednak co sądze, a powiem praw-
dziwie i szczerze podług moiey
ku powszechney Oyczyźnie wier-
ności i powinności, wy proszę ta-
skawie i pilnie posłuchaycie.

Gdyby względem praw, i u-
staw Rzeczypospolitey waszey
ten domstał zatarg, nie każde-
mu bym sądził przyczynami i do-
woda-

modò, qui in hac Rep. mul-
tùm diuq; versati sunt, inter
iplos contendendum ac dis-
sceprandũ esse censerem, au-
thore Platone clarissimo Phi-
losopho, quznam esset resta,
& moribus majorum virorum
consentanea, & vobis, liberis
posterisq; vestris ac toti Reip.
salutaris sententia: eamque
cũ vestris omnium iudiciis
& assensu publico esset com-
probata, gravibũs pœnis à vo-
bis sancendam esse iudica-
rem. Quòd si quis communi
placito vestro temerè adver-
saretur, intelligitis, opinor,
quæ ibi vestra, quæ magistra-
tum essent partes. Quin si e-
go, aut quispiam alius videri
vellet indulgētior, meritò me
tuere deberet, ne laxanda di-
sciplina publica ad perniciẽ
Reipub. hoc ejus consiliũ spe-
ctare aliquatenus existimaretur,
nève pro populari, præ-
varicator, pro leni legum pa-
trisque hostis iudicaretur.
Quamobrem quia penes vos
est omne legum & instituto-
rum ad hanc Rempub. perti-
nentium arbitrium, vos quæ
huic

wodami ucierac się z wami i prze-
zbywac, ale tylko tym, zdaniem
Platona nader stannego Filozofa,
którzy w tøy Rzeczypospolitey
po wielekioc razy i dlugo zesta-
wali, ktore by bylo dobre i zwy-
czajom dawniejszych ludzi przy-
zwicite, a wam, dzieciom i potom-
kom waszym, oraz cały Rzeczy-
pospolitey zbawienne zdanie i kto-
reby bylo was wszystkich roz-
sadkiem i powszechnym zezwo-
leniem swoje dzone, sadzilibym iż
pod ciężką karą bydz od was sta-
nowione powinno. Agdy by się kto
powszechnemu uehwalenau wasze-
mu s rzeciwiać zechciał, znacie
się na tym, rozumiem jaká w tym
wasza, iaka zwierzchnosc i b e
nalezy powinnośc i owszem ydy
bym się ja, albo kto inszy, chcial
powolniejszym zdawac, stusznie
obawiać by się musial, aby się to
i-go zdanie za upuszczeniem po-
wszechney karnosci nie zdawalo
jakożkolwiek zmierzac na zgulę
Rzeczypospolitey, tudziez, aby
go za Obrońcę pospelsiwa z draycą
za hołdowniká, praw i Oyczyzny
nie przyjacielem nie uznano. A
prze'o poniewaz przy was zostais
wszelká praw, i ustaw sciagajac-
cych

hinc regno utilia & salutaria
esse iudicatis, providere, in
comune con'ulere & statuere
convenit me. meique similes
non modò privatos homines
verùm etiam magistratus pu-
blicos, capessere iusta ac de-
creta vestra, non meo, priva-
tivè cuiusquam vel paucorù
commodo & arbitrio mutare,
aut indulgenter præterire de-
cet, ne si publicè quidem u-
tile id fore videretur: propte-
rea, quòd nunquam tantum
boni Reipublicæ conciliari
potest unius alicujus paucor-
umque salute, quantum con-
flatur mali, si principis & po-
puli maiestas imminuatur, le-
gumque authoritas ac discipli-
na publica labefactetur & e-
langvescat. Etenim utilitas
indulgentiæ etiam si in plures
redunder, ad unum quidem
tempus pertinet, exemplum
verò prævaricationis non mo-
dò ad multos homines, sed ad
omnes leges, & omne tempus.
Itaque de Zaleuco, Lycurgo,
L. Bruto, Manilio Torquato,
& aliis quibusdam Græcis, La-
tinis atque barbaris legum la-
tori;

ych się do tey Rzeczypospolitey
władzawawca Krak-
stwu smabyć
pożytecznego i zbawionego są-
dzicie, abnysłać to obec do władz
i stanowić należy mnie i mnie
podobnym, nie tylko bezurzędny
ludziom, ale nawet zwierz-
chnościom powszechnym słuchać
rozkazów i wyroków waszych
nie za moją, lub pokatnego kogo
wolą, lub dla kilku dobra, odmie-
niać, albo ich, byle zbyć m:mo
puszczac, nie przystoi, choćby to
nawet pożyteczno być miało po-
spolitemu debru: dla tey przyczy-
ny; że się nie może nigdy tylo
dobrego sprawić dla Rzeczyoo-
spolitey iednego kogo lub kilku
ocaleniem, ile się ścięle złego,
gdy Xiążęca i ludu drobnieie
wspaniałość, a praw powaga i
powszechna karność faluje i sta-
bieie. Korzyść abowiem ulega-
nia chociażby spłynąc miała na
wielu, do iednego szczegulnie
ściąga się czasu; przestęptwa
zās przykład, nie tylko do wielu
ludzi, ale do praw wszystkich i
do czasu wszelkiego. Przetoż
o Zaleuce Likurgu, L. Brutusie,
Maniliuszu, tudziez inszych nie-
których Greekich, Łacińskich i
obcych

toribus, aut alioqui principi-
bus & sapientibus viris, cum
sempiterna eorum laude me-
moratur, quod illi disciplinam
publicam, partim charissimo-
rum liberorum suorum credi-
bus, partim etiam membro-
rum suorum mutilatione exi-
llioque suo sanxerunt, pluris
facientes stabilimentum le-
gum, quae Rerumpubl. sa-
lus continetur, quam ea, quae
mortales in hac vita ducunt
charissima. Sed quorsum haec
tam longè repetita? nempe,
ut intelligatis, quod tamen
per vos ipsi probe intelligitis,
quae vestrae omnium, quaeve
privati alicujus, vel paucorum
essent partes, si de his rebus
esset controversia, quae pecu-
liariter ad Rempub. vestram
pertinent.

Quid igitur, cum de reli-
gione ejusque ritibus ac ex-
tremis disceptatur, idemne
existimandum est? Equidem si his
de rebus, sicut de illis imperi-
oribus, placita uniuscujusque
populi propria esse debent,
aut omnino posse arbitrari,
idem de his, quod de illis,
vobis

obcyb prawodawcach, lub z in-
ney miary p ermszych i madych
ludziach wspominaia z niesmier-
telna ich stawa, ze oni karnosc
powszechna, czescia z naymil-
szych dzieci swoich strata, czes-
cia, takze z czlonkow swoich,
pozbyciem i wygnaniem swoim
ustanowili, wiecey sobie szacu-
iac ugruntowanie, praw, k ore
Rzeczpospolitych utrzymanię ca-
losc, nizeli to, co sobie ludzie
za naymilsze rzeczy poczucia
w tym zyciu. Lecz na coz tego
tak dalece siagać, aby sie zroz-
umieli pewnie, co wszak sami
przez sie rozumiecie dobrane, kto-
ra by byla was wszystkich, ktora
pokornego kogo lub lkuu powin-
nosć, gdyby sie o tych rzeczach
wszozal zatarg, co szczegulniey
do waszey Rzeczypospolitey na-
lezy.

Coz dopiero? gdy względem
Wiary, i iey obrzadkow rzecz
roztrzasac przychodzi, toli wiec
samo nalezy trzymac? zaiste gdy
bym rozumial, ze tak o tych iako
o tamtych wyzey wspomnionych
rzeczach wlasne kazdzintynkie-
go z ludzi bydz powinna zad-
nie, lub ze przyuzymniey byc
moze, coz samo w tych co i w

C

tam;

vobis faciendum esse cense-
rem. Sed alia longe est reli-
gionis, alia Reipublicæ ratio.
Hæc sua est cuique genti, il-
la multis, atque aded^o toti
terrarum orbi communis. Il-
la ab hominibus constitui-
tur, hominumque iudicio
diversis pro ratione tempo-
rum legibus & institutis tem-
peratur: hæc verò diuinitus
constituta certas habet leges
& imobiles, quas nulli neque
homini, neque populo, ac ne
omnibus quidem simul abro-
gare, antiquare aut mutare
licet. Quod si quis coner-
tur modò, meritò impius &
sacrilegus habeatur.

An non faciunt hoc igitur
Pontifices & Episcopi, dicit
aliquis? Negant illi, tu ais.
Quis igitur controversiam
hanc dirimet? Verbum Dei,
inquires. Rectè sanè. Unde
autem id petes? Cœlitus? At
procul Cœlum abest. Revela-
tionē ostende si potes, verùm
ita; ut nobis certū sit, eam di-
vinam esse. Ab authore Chri-
sto? At is jam pridem inter
mortales loqui desinit. Ex scri-

pris

tamtych sãdxił bym wamieczynie.
Aleć insza daleko Wiary, insza
dobra pojspolitego sprawa. Tã
jest kaźdemu narodowi szcze-
gulna, tamta wielom, ba omszem,
swiatu całemu powszechna, tam-
te stanowia ludzie i podlug ludz-
kiego zdania, wedlug potrzeby
czasow, prawami i ustawami
miarkowana bywa, ta zaś z Bo-
skiego postanowionã Duchã, nie
zmiennie i nie zawodne ma pra-
wa, ktorzych, kaźdemu człowie-
kowi i narodowi a nawet i wszy-
stkim razem odrzucac znosic, lub
odmieniac nie wolno, co ktoby te-
raz zamyslal szusznie za ni zbo-
znika i swiętołamce byc powi-
nien miany.

Alboż, więc tego nie czynią
Papieże i Biskupi? odezwie się
kto, przeczą oni, ty twierdzisz,
ktoż tedy spor ten rozstrzyże?
Stowo BO ZE odpowiesz, dobrze
zaisze, A z kaźde go znomu do-
staniesz? z N eba, wszak Nie-
bo daleko. Ukaz obiawienie ie-
sli potrafiisz, ale takowe; aby-
śmy mieć mogli pewność, że ie-
st Boskie. Od pierwszey głowy
Chrystusa? wszak on iuż dawno
mowić między ludzmi przestał.

Z piśm

ptis prophetiis, Evangelicis,
& Apostolicis? Non male,
quamvis non è solis fortasse,
sed mitto id modò. Cæterũ
scriptorum illorum genuing
sensus & Interpretatio, de qua
est omnis fere controversia,
penes quem erit? Non pe-
nes Episcopos quidem, inquit
es. Cur obsecro magis penes
te, cuiq; limites? At penes
hos omnes. Unde id probas?
Videris habere aliquid è sa-
cris scripturis. Sed in eas-
dem salebras nostra relabe-
tur sermocinatio. Negabo e-
nim ego eum esse, quem tu
vis, illarum scripturarũ sen-
sum. Negas tu vicissim ullam
esse in sensu earum percipi-
endo difficultatem. Cur igitur
non convenit inter nos?
Cur non olim inter Arium &
Athanasium, Eunomium &
Basiliũ, Jovinianum & He-
ronymum, Donatistas & Au-
gustinum? Cur autem scribit
Petrus de Pauli Epistolis,
quòd in iis sunt quædam dif-
ficilia intellectu, quæ indo-
cti, instabiles depravant, sicut
& cæteras scripturas, in Iuã 10.

plo;

Z pism Prorockich, Ewangeli-
cznych i Apostolskich? niczego.
acz podobno nie tylko z nich sa-
mych, lecz puszczam to teraz.
Atoli pisma tych istne rozumie-
nie i wyklad o które cała prawię
gra, przy kimże zostanie? toć nie
przy Biskupach, rzeczesz. Cze-
muż by proszę bardziey przy to-
bie i tobie podobnych? A że przy
tych wszystkich z kąd tego dowo-
dzisz? Zdaie mi się, musisz miec
nie co z pisma S. Lecz w też
same manowce, nasza znorou w
padnie rozmowa: ia bowiem prze-
czyć będę aby toż samo, które ty
zechcesz, pism onych rozumienie
byc miało, ty wzaiem prze-
czysz, aby iakowa byc miała
trudność w poięciu wyrozumie-
nia onych. Czemuż więc zgody
między nami niemasz? Czemuż
nie była przedtym między Ary-
uszem i Atanazym, między Eu-
nomiuszem i Bazylim, Jowini-
anem i Hieronimem, między
Donatystami i Augustynem? A
czemuż pisze Piotr Święty o Li-
stach Świętego Pawła, że się w
nich znajduią niektóre trudna
do zrozumienia rzeczy? które
nieumiejętni i nieśkarkowie prze-

C 2

krę.

pforum perditionem? Sed
mitto disputatorem.

Ad te REX & vos Proce-
res, Equitesque sapientissi-
mi redeo. Nullane igitur
vestrae sunt partes in compo-
nendo religionis dissidio?
Sunt profecto, & magnae qui-
dem. Sed tamen non arbi-
trandi & statuendi, quid se-
qui quemque oporteat, ac
ne illud quidem, quae sit de
qua; re congruentior ver-
bo Dei sententia. De quib-
us duobus illud quidem iam
dixi, nec vos aliter exstima-
tis, ne omnium quidem po-
pulorum, nedum unius ali-
cujus esse: hoc verò cuius-
nam sit, nondum dico. Sed ut
sit univertus coetus Christiani,
quod quidam contendunt,
vos certe, quamvis non viles
animae, ut quidam fortassis
externi putant, nec in angu-
stissimo & obcurissimo angu-
lo terrae positi, soli tamen
Germanis, Ungaris, Boëmis,
Gallis, Anglis, Scotis, Hi-
spanis, Graecis, Armenis,
Moschis, Indis, Aethiopi-
bus

krecaiq, iako i inne pisma ná
zgubę samych siebie, lecz opu-
szczęm spręcę.

Do siebie & ROLU i do was
Panowie i do was wielce ma-
drzy Postowie wracam się. Nie
macie sz powinnosci żadney, w za-
spokoieniu Wiary ni snoset? ma-
cie záperwe i wielką co więk za.
Atoli jednak nie upatrywaniá
i stanowieniá, coby každemu
trzymác należało, ani nawet to,
które by było w kazdziutynkrey
rzeczy zgodnieysze słowu Boże-
mu zdanie, okolo których dwoch
rzeczy jużem poniekąd powie-
dział á wy nie inaczej trzymá-
cie, iż to do wszystkich nawet lu-
dzi, nie náleży, nie dopieroż do
kogo jednego; Do kogo by to zá-
należało, nie powiadam ieszcze.
Atoli, aby należało do całego
Chrześciáńskiego zgromadzeniá,
przyezym się upieraiq niektorzy,
wy záiste, acz nie podte dusze, acz
nie w tak szczupłym i ciemnym
ziemi poloż: ni kacie, iako niekto-
rzy może rozumieiq obcy, sami
jedni przeciez Niemcom, Wę-
grom, Czechóm, Francuzom, An-
glikom, Szkoczi, Hiszpanom,
Grekóm, Armenóm, Moskalóm,
Indy-

bus, & sortasse multis aliis nationibus & populis Christianis, præjudicare in eo non potestis, ut vel hic, vel in nationali, quod ita vocant, Concilio statuatis, hoc esse consentaneum verbo Dei, hoc non esse. Quota enim pars Christianorum nos Poloni sumus? Addam etiam Prussos, Lithuanos, Russosque, si lubet. Alioqui jure illi populi, quos dudum enumeravi, vobiscum expositularent, sicut Divus Paulus

^{14.} *Cor.* Apostolus cum Corinthiis: An à vobis verbum Dei processit, aut in vos solos per- venit?

Taceo ceteram fratrum vestrorum Equitum honestissimorum, qui hic absunt, multitudinem. Mitto mulieres, mitto etiam opificum turbam, & omnino oppidanos & aratores & pastores vestros: qui licet nullam hujus Reipublicæ partem capeffant; ceterum, quod ad religionem attinet, sciunt in Christo JESU non esse Judæum, neque Græcum, non

ser-

Indyanom Murzynom, à podobno wielu innym krajom i Chrześciańskim narodom ublizac w tym nis możecie, żebyście albo tu, albo na narodowym (iako go tam zowią) Soborze, stanowić mieli, iż to jest zggane słowu Bożemu, a to nie, Ktorąz bowiem w liczbie Chrześcian częścią my Polacy iesteśmy? niechże jeszcze dodam Prussy Litwę i Rus, jeśli się po- aoba: inaczej, sprawniedliwieby owe narody, ktoręm przedtym wyliczył, was zagadnac mogty, iak S. Paweł Apostoł Koryntyan, czyż od was słowo BOZE poszło? albol do was samych tylko doszło.

Milczę o innym Braci waszych nader zacnych Szlachty, ktorych tu nie masz, mnostwo, puszczam białogłowy, puszczam także rzemieślnikow niemiare i Mieszczanow zgoła, i Rolnikow i pasterzow waszych, ktorzy lubo żadney tey Rzeczypospolitey nie składają części, iednakże co się tycze Wiary, wiedzą, że w Chrystusie JEZUSIE nie znay-
^{Gal. 3.} dnie się Zydowin, ani Greczyn, ani służący, ani wolny, ani Mę-
szczy-

servum, neque liberum, non masculinum neq; foeminam, sed omnes nos unum esse. Nec
2. Cor. vos ignoratis, stulta mundi
1. elegisse Deum, ut confunderet sapientes: infirma, ut confunderet fortia: ignobilia & contemptibilia, & ea, quae non sunt, ut ea, quae sunt destrueret. Ne his quidem igitur praesudicare hac in parte debetis, etiam si possidetis.

Quod si facere pergitis, cur non itidem vestro exemplo Srodensis vel Profsoviensis, aut si mavultis, totius Masoviae generalis conventus (quos honoris causa nominio) vobis universis ac totius Regni comitibus in constituenda Republica praesudicet, legesque condant, quibus cuncti teneamini? aut à suis & vestris majoribus, quamlibet rudibus & rerum Imperitis, ut isti novatores desistant, conditas, arbitrato suo mutet vel interpretetur? Aut si numerum spectatis, cur non oppidani & agricolae vestri ex universo Regno cedentes id ipsum faci-

ant?

szczyzna, ani Niemiasta, ale ze wszyscy iedno iesteśmy. Nie tayo wam; ze głupców Swiata BOG sobie obrat aby Mędrcom zawiadyził, co słabszych, aby zawiadyził mocarze, podłych oraz wzgardy godnych, to czego nie masz, aby to, co jest, zepsował, i tym wy zaiste w tej mierze nie powinniście ubliżać, chociażbyście mogli.

Co jeżeli zabieracie się uczyć, czemuż równie przykładem waszym Srzoazki lub Profsowski albo, jeżeli chcecie, wálny całego Mazowsza Seymik, (których z uszanowaniem wymieniam) wam wszystkim i całego Państwa Seymowi, w stanowieniu Rzeczypospolitey nie ubliża i nie stanowi Praw, któreby obowiązywały was wszystkich, lub czemu przez swoje i wasze Przodki, acz nie uczonne i nieświadome rzeczy, (iako ci nowotnistawie powiadają) ustanowionych, prątek uodobaniá swego nie odmienia ani tłumaczy? Albo jeżeli uważacie na liczbę, czemuż Mieszczanie i Rolnicy wasi z całego xszedłszy się Królestwa, tegoż samego nie czynią? jakie

—ant? Quales quidem fructus,
proh dolor! istud, quod à
nonnullis jaçtatur, Evange-
lium nostrâ memoriâ; non
nusquam germinavit. An
hic satis est multos esse, &
non imperitos legum & rerû
humanarum, addo & nobiles,
si desit publica & legitima
authoritas? quam quidē vos
neque penes Senatû cum
Rege, neq; penes univer-
sum majorum vel minorum
Polonorum conventum, e-
tiam cum Palatinis ac cæteris
magistratibus, extra locum
ac tempus comitiorum esse
vultis: cur autem non modò
à terrestribus judiciis, verûm
etiam à colloquiis ad te Rex
& ad comitia fiunt provoca-
tiones? Ut enim privatos
præteream, inter quos non
desunt juris & justitiæ con-
sulti, an non habent Judices
& Palatini, quiq; his assi-
dent magistratus, leges & con-
stitutiones Regni? an eas non
legunt? an non intelligunt? An
obsecro, facillor est & cuilibet
magis obvia rerum cœlesti-
um, sacrorumq; mysterio-
rum,

iakie w prawdzie 'owoce przebog
żałości! taż, z którą się cbeptią
Ewangelia, zá naszey pamięci
miejscami wydała. Dojychi na tym
że się znajduie wielu biegtých
w prawach i rzeczach świeckich
przydaig, i Szlachty, ieżeli żey-
dzie ná powszechney i prawey po-
wadze, ktorato żeby áni przy
Wielkoradzie z Królem, ani przy
całym Małopolanow i Wielko-
polanow xiazdzie, z Woiewodami
náwet i Urzędnikami innemi
krom miejsca i czasu Seymu nie-
zostawáta, żądacie. Czemuż zno-
wu nie tylko od Sądow Ziemskich
ále náwet od rozmów do Ciebie
Królu i do Seymu odmotywaná
czyniemy? Ze albowiem pomine
pospólstwo pomiędzy któremi nie
zbywa ná znaiących się ná spra-
wiedliwości i prawie, czyliż Sę-
dziowie i Woiewodowie i którzy
z niemi xasładoia, Urzędnicy,
praw i ustaw Koronnych nie ma-
ia? czyliż ich nie czytaia? czyż
nie rozumieia? czyliż proxsę sna-
dnieysze jest i každemu przedzey
nawitaiqco się rzeczy nie-bie-
skich i tajemnic Świętych, które
się w Słowie Bożym zawieraiq,
tudzież nie tylko xmysłow ludz-
kich

rum, quæ verbo Dei continetur, ac mentium, nedum sensuum humanorum captum excedunt, intelligentia, quàm de jure villagiorum, ut verbis statuti vestri utar, scultorum, Golotarum, fugitivi cmetonis, ac cæteratum omnium legum vestrarum cognitio? aut magis cujusquam refert in his, quàm in illis falli & errare?

At id quidem vel lippis, quod ajunt, ac consoribus notum est, hic exiguum quiddam agelli vel fortunarum, vel juris personalis, vel denique vitam hanc fluxam & momentaneam: illic animarum æternam salutem & beatitudinem periclitari. hæc non tam cogitatione, quàm sensu cujusvis percipi, illa si humana aut Angelica mente comprehendere potuissent, non fuisse necesse Deum hominis naturam assumere, doctoremque veræ justitiæ, quæ religione cultuque Dei maxime

kich lecz myśli pojętność przechodzą, z rozumienie: niż prawa wiosek, (à że słow ustawy w/szey zażyę, Sołtysov, * Golotom, zbiegłego kmiecia i wszy skieb innych práv waszych poznanie, albo bardziey každemu chodzieć powinno o bład i omyłkę w tych niż w tamtych rzeczach?

Alec to zaiste ladakomu, iak mówią, wiadomo, żetu o szczapty karatek roli, lub mai tności, lub prawa sobistego nabycie, lub ná ostatek o życie to znikome i krotkie, tam o dusz zbawienie i wieczne uszczęśliwienie idzie, to nie tak myślą, iako každego zmysłem poięte być może, tam to gdyby ludzkim, lub Anielskim przynajmniej rozumem ogarnie no być mogło, nie potrzebaby było B O G U ludzkie ná siebie przyimowác przyrodzie, ani się obierać dla nas Nauczycielem sprawiedliwa i prawdz wey która się najbardziey, ná Wierze i czei B O G A gruntuie. Jakoż nic

* Golota inaczej Oblomek, słowko prawne, znaczy domownika, albo człowieka niesiastego, albo komornika. O czym Herburt ná Karci 124. i 132.

xime continetur, nobis fieri.
Ac nihil ille quidem usquã
scriptum reliquit: verbis mo-
dò enarravit, quæ voluit: id-
que partim promiscuæ mul-

Luc. 1. titudini, partim delectis à se
Luc. 18. Apostolis: quibus ait solis da-
tum esse nosse mysteria regni
Dei. Et tamen nec illi omnia
(ne dicam nihil, quod certè

Luc. 14. alicubi Evangelista quidam
dicere non veretur) tunc intel-
lexerunt, donec ipsemet
eis aperuit sensum, ac Spiritu
sancto eos implevit. Quo
magistro illi demum & intel-
lexerunt omnia, & cæteris
hominibus partim viva voce,
partim literis prodiderunt.
Sed ita utrumq; fecerunt, ut
ad eorum dicta scriptaque pe-
nitius percipienda, eodem ni-
hilominus interprete Spiritu
sancto nobis quoque opus sit:
nisi fortè, non dico unius ex
iis Divi Petri scriptis, sed com-
munis omnium illorum juxta
ac nostrum Præceptoris ver-
bis fidem non habemus.

At enim putamus, Inquie-
tis, quòd & nos Spiritu Dei
habeamus. Sit ita sanè: Ver-
tutum is, cum & ipse sit Deus,
non

nie on to prawda, nigdzie ná pi-
smie nie zostawit, w słowach tylko
wynurzył, czego sobie życzył, i
to częścią pospolitemu mnoſtwu,
częścią wybranym przez siebie A. Luc. 1.
postotom, ktorym samym dano (po- Luc. 18.
wiada) poznac tajemnice Króle-
stwa Bożego, z tym wszystkim
i ci nie wszystko ná ten czas że
nie rzekę nic (co zaiste kędyś pe-
wien Evangelista śmie mówic) Luc. 14.
nie zrozumiełi, poki im On (am
nie otworzył myśli i Duchem ich
Świętym nie nápełnił z ktorego
oni dopiero nauki i zrozumiełi
wszystko, i innym ludziom czę-
ścią w żywym głosie, częścią ná
pismie podali, lecz tak to dwoje u-
czynili, że do pojęcia mów i pism
ich z gruntu, tegożby samego i
námi samym tłumacza Ducha S.
potrzeba, tylko że podobno nie
mowie jednemu z Pism owoch
Piotra S. lecz powszechnego ró-
wnie ich, tak nas Nauczyciela
słowom nie dajem wiary.

Ale, my rozumiemy (rzecze-
cie) że i my Ducha Bożego ma-
my, niech i tak będzie: átożi Ten
będąc i sam Bogiem, nie jest nie

D

zgo-

non est dissensionis, sed pacis
Deus. Contemnere autem
aliorum iudicia, in re præ-
sertim communi, & ad omnes
ex æquo pertinente, non pa-
cis est, verùm dissensionis:
quæ ex Deo non est, sed ex
diabolo, & inter opera carnis
quorum! author & effector est
diabolus, à Divo Paulo nomi-
natur. Quid autem fiet, si
his de rebus diversum à
vobis apud se statuunt vicini
vestri Germani? quod qui-
dem non semel his paucis an-
nis fecerunt, cum à vobis &
ab alijs populis, tum à se ipsis
diversa statuentes. Quid si
Galli aut Hispani idem faci-
ant? Quid si universi Christi-
ani populi? scilicet! præpon-
derabunt vestra omnium il-
lorum iudicijs, aut desinet ef-
se verbum DEI, quod vobis
fuit antea?

Verùm enim verò, inqui-
unt quidam, non erit hæc no-
bis cum quoquam causa dis-
sidij. Nam, si quid ab uni-
verso Christianorum cœtu in
commune statueretur postea, il-
lud sequemur potius, repu-
dia-

zgody lecz pokoju Bogiem. Gar-
dzic zaś innych zdaniem w rze-
czy zwłaszcza powszechney i do
wszystkich równo należącej, nie
jest to pokoiu, lecz niezgody, kto-
ra nie jest z BOGA, ale z czar-
ta, i pomiędzy dziełami ciała,
których początkiem i tworcą jest
diabeł, liczy ją Paweł Święty.
Cożby się zaś działo gdyby około
tychże samych rzeczy inakszego
co od was użyli u siebie sjasie-
dzi wasi Niemcy, co zaiste nie
raz w tych kilku leciech czynili
tak od was i od innych ludzi iak
i od siebie samych inakwsze rzeczy
stanowiący. Coż gdyby Fran-
cuzi albo Hiszpani toż samo czy-
nić chcieli? co gdyby wszystkie
Chrześcijańskie narody? przewa-
żają pewnie wasze ich wszystkich
zdania? albo przestanież byż
tym słowo Boże, czym u was przed
tym było?

Ależ postaremu mówią niekto-
rzy, nie będziemy mieli takię
przyezyny kłócenia się z kim in-
szym, ponieważ, jeżeli co od ca-
łego Chrześciana zgromadzenia
na wszystkich potym ustanowio-
ne będzie, tego się raczy chwy-
ciem

diata priore nostra sententia: interim autem dum id fit, suo quisque, nos etiam nostro sensu abundemus, & aliquid hominum desideriis indulgeamus, quod eos in ceteris concordēs in officio contineamus. Praclare verò & sapienter. At quàm multa fuerint hac una in re peccata? Primum omnium (Ignoscite quæso in libera Republica liberè in medium consulenti) arrogantia, ne dicam temeritas, in statuendo iis de rebus, quæ si non alieni, certè non solius vestri officii sunt, & jampridem maturò longè plurium iudiciò constitutæ sunt, & non vestro tantùm, aut unius, alicujus & alterius populi, sed multorum, ne dicam omnium, publico & longo usu approbatæ. Deinde vel pertinacia in retinendo contra sententiam aliarum gentium, vel certè levitas in mutando, quod semel placuerit. Postremò frustratio ejus, quem præ vobis fertis, eventus consilii vestri, atque aded longè diversus & contrarius exitus. Quæ enim
be;

ciemy, porzuciwszy pierwsze nasze zdanie, a tym czasem gdy się to dzieie, każdy swoje, my też swoje, utrzymujemy zdanie, y cokolwiek żądzom ludzkim pozwolmy, abyśmy ich zgadzających się w czym innym utrzymać mogli w postuszeństwie, to mi się podoba: bardzo ślicznie i mądrze. Ale iak wiele w tey iedney rzeczy znaydzie się grzechow. nayspierwszy, że wszystkich (wybaczcie proszę w wolney Rzeczypospolitey bezpiecznie w obec zaradzajacemu) pycha, że nie powiem zuchwalstwo w stanowieniu około tych rzeczy, które ieżeli nie do inney, pewnie nie do waszey samey zwierzchności należą, i już zdawien dawna za doskonałym daleko więcey Osob zdaniem ustanowione zostają, a nie tylko waszym, lub którego iednego i drugiego narodu, lecz wielu, że nie rzekę wszystkich iawnym i długim używaniem stwierdzone. Potym, albo krnąbrność w upieraniu się przeciw zdaniom innych narodów, lub zapewne ptochosć w odmianie, eo się raz spodobało. Na ostatek zawiszenie owego, któryście

benevolentia aut concordia potest esse inter eos, qui non de levi aliqua re, sed de maximis, quamvis liberè & sine ullo metu dissentire se arbitrantur?

Religio est enim, que animos hominum non solum cū Deo, sed inter ipsos etiam imprimis confociat & religat. Quæ ubi non eadem est, dillocliat ea maximè dissidentium voluntates & studia, tantùm abest, ut confociet. Possem hic disertus esse, si illustrare hoc exemplis cum veteribus, tum recentioribus vellem. Demonstrarem sanè, ex hujusmodi dissensionibus non dico de summa religionis, verùm de uno aliquo aut altero ejus capite, nec eo quidem gravissimo, aut evidentissimo, perniciofa dissidia & capitalia odia, cùm inter diversas gentes, tum inter ejusdem lingvæ, Reipublicæ, civitatis, familiæ, domusque, homines sæpè extitisse: & vix mul-

sobie założyli, rady wászey skutku, i owym, daleko różny i przeciwny koniec. ~~Całkowitem~~ za przychylnosc i zgoda między temi bydz może, ktorzy się zdają nie w bagateli iakiey, lecz w rzeczach wielkich bezpiecznie z sobą i bez wszelkiey boiaźni nie zgadzac.

Wiara abowiem jest, która serca ludzkie nie tylko z Bogiem, ale też między sobą samemi najpierwey kępuje i wiąże, która gdzie nie iednaka jest, ta rozłącza naybardziej * Innowiernych starania i chęci, i nie trwa o to, aby kiedy złączyła. Mogł bym się tu z mową rozwodzić, gdybym to przykładami objaśniać tak dawniejszemi iak świeższemi zechciał. Dowiodłbym zaiście, że z takowych niezgod, nie mówię około Wiary S. gruntu, lecz około iedney lub drugiey ieyże ustawy, i to nie około owey nader ważney lub ianey, szkodliwe rozsterki i główne niesnaski, iak po między różnemi od siebie narody, tak po między tegoż samego ięzyka, Rzeczypospolitey, Miasta, plemienia i domu ludzmi, częstokroć bywały, i za ledwie

wie-

* to jest. Dyffydentow.

multo sanguine, multorum-
que, ne dicam universorum,
interitu restituta est. Com-
memorarem ea tempora, qui-
bus furor Arianorum in Ae-
gypto & Oriente, Manichæ-
orum atque Donatistarum in
Africa, Monothelitarum &
Iconomachorum in Græcia,
Novatianorum hisdem & aliis
in locis, Rusticorum nuper
authoribus Lutero, Mun-
zero, Carolstadio & Zwinglio,
in Germania grassatus est. Ad-
derem de Russis nonnihil.
Sed non est necesse diutius
his immorari

Nolite autem putare statim
sedaturos vos esse inquieta
ingenia, si quid eis paululū
concesseritis aut induleritis,
accendetis magis: nec ea mo-
dò, quæ jã tumultuantur, sed
quæ adhuc quiescunt etiam:
nec modò, ut quæ jam concu-
pierunt obtineant, sed quæ
prætereà videbuntur, quoties
libebit, si non impetrabunt,
ut frustrà adversantibus vo-
bis extorqueant. Quis enim
statuet modum laxatæ semel
licentiæ? Cur autem non con-

ten-

wiele krwi wylaniem, i wielu że
nie rzekę wszystkich usmierzyły
się zgubą. Przyprowadzycem na pa-
mięć owe czasy, w któreto złość
Aryanow w Egipcie i na w scho-
dzie, Manicheuszów i Donaty-
stów w Affryce, Monotelitow i
Ikonomachów w Grecyi, Nowa-
cyanow w tych że samych i w in-
nych miejscach, wieśniakow za
powodem niegdys Lutra, Mun-
zerá, Karolstadego i Zwingli-
usza w Niemczech bobrowała,
przydadzycem cokolwiek o Rusi. ále
się dłużej nád tym niepotrzeba
bawic.

Nie raczcie zaś mniemac, że
w krótce uspokoiacie nie spokojne
umysły, iezeli im czego troszkę
pozwolicie i ustapicie, zapalicie
ich bardziej, áby nie tylko to, co
iuz wybuchło, lecz i to, co iezcze
w spokojności siedzi, i nie tylko to,
czego się iuz napierali otrzyma-
li, ále nád to, co im się zdawac
będzie, ilekroć zechcą, iezeli
nie uproszą, áby wam darmo choc
się będziecie sprzeciwiali wydar-
li. Bo któz założy granicę roz-
puszczoney rozwiezłości? Czemu
by się zaś nie mieli do ostatniego
piąc? lub czemu by sobie sami
przy-

teudant, aut cur non ipsi sibi
sumant quicquid collibuerit,
recenti exemplò invitati, cum
vos ipsis quaedam nullo exem-
plo concesseritis? Quæ enim
gens, quæ natio, Christiana
duntaxat, recteque de religi-
one sentiens, uoquam sibi
sumpsit dogmatum & rituum
Ecclesiasticorum commutan-
dorum arbitrium? Sumpsere
quodam tempore nonnullæ in-
fectæ pravæ opinionibus, eo-
dem siue prætextu, siue con-
silio, pacandorum videlicet
animorum, componendarum-
que dissensionum inter ho-
mines. Nec tamen id sine E-
piscoporum autoritate, quæ
in religionis negotio pluri-
mum valere intelligebant,
nec isti Evangelici hodiè dif-
fidentur. Quale fuit, cum pro-
pter *omouision* hoc est, consub-
stantiale, sicut verterunt La-
tini Theologi, totus ferè tu-
multuaretur orbis terrarum,
malebant nonnulli principes
& populi autoribus Episco-
pis pro *homouision* *homœouisi-
on*, hoc est, æquisubstantia-
le, ut ita dicam, contentio-

sis

*przymtaszczać nie mżeli? coby
im się ieno spodobało, jwierzym
przykładem zachęcení będąc,
kiedy wy dla nich, niektórych
rzeczy bez wszelkiego przykta-
du pozwolicie. Któryz bowiem
kray, który przynajmniey Chrze-
ściáński národ i dobrze o prawey
Wierze trzymający, przymta-
szczał sobie kiedy ustaw i obrząd-
kow Kościelnych odmieniania
wolność? Przymtaszczyły sobie
pewnego czasu nie które zlemi-
uroieniami zarazone, bądź pod
tymże płaszczykiem, bądź umy-
stem niby uspokoienia serc i za-
godzenia niezgod między ludzmi
i tego iednak bydz bez dotrze-
nia się Biskupow, które w sprawie
Wiary za wiele wáżyć rozumie-
li, sami nawet Ewangeliey po-
dzis dzień nie przecza. Jakowá
była gdy dla *omouision* to jest
wspolistotności, iak przełożyli
Teologowie Łacínscy, cały pra-
wie burzyć się pocztał okrag zie-
mi, woleli niektórzy Pánowie
i ludzie za powodem Biskupow
na *homouision* *homœouision*, to
jest na *zarownoistność*, ze tak
powiem, sprzecznym ludziom po-
zwolic, niż o iedno, (iako się zda-
wało*

his hominibus concedere, quā
de uno, (ut videbatur) ver-
bo non magis verbis quā
armis digladiari: Aut cū Bo-
ēmī Hasso incensore efferati,
divina & humana omnia sur-
sum ac deorsum miscerent,
usurpārunt il quidem vulgò,
ad stipulante Rochesana pseu-
doarchiepiscopo suo, sacrum
calicem, quod ioustratum fu-
erat superioribus aliquot sæ-
culis, & indulerunt eis, qui
Basileæ ad Concilium congre-
ati erant Episcopi, cū Bo-
ēmī in eo acquieturi, in exte-
risque concordēs & in officio
futuri esse viderentur. Quid
igitur? Conquieverunt ne
tunc eā indulgentiā motus il-
li vel apud Boēmos, vel apud
Græcos? Imò efferbuerunt
magis, exultantibus novato-
ribus, se aliquid, quasi injustè
à majoribus suppressum aut
interuersum, vi veritatis ex-
pressisse, & in ceteris etiam in-
stitutis majore deinceps con-
fidentia damnantibus Eccle-
siam Catholicam, quæ se ipsa
jam in quibusdam damnasse
videretur. Nam qui modus
vel

uolo) słowo, nie mniej słowy
porzyc się, tak bronią. Albo gdy
Czechowie z podburzenia Hussa
na kiet wziąwszy, wszystkimi
Świątymi i świeckimi rzeczami
i tak i sak matali, spopaali oni
sobie wszędy to prawda za pomo-
cą Rocheszany Pseudo-ArcyBi-
skupa swego używanie święcon-
go Kielicha, czego nie bywało w
zwyczajiu za przeszłych kilka wie-
ków, i pozwolili im tego Bisku-
pi, którzy się byli w Bazylei Mie-
ście na Sobor zgromadzili, skoro
się im zdało, że Czechowie na
tym przestaną, a w innych rze-
czach zgodni i postuszni będą.
Coż tedy ustażył na ten czas za
tym pozwoleniem zamieszania o-
ne abo u Czechow albo u Grakow?
ba owszem bardziey namięrzech
wybuchły, gdy poczęli wyska-
kiwać z radości, w znawiacze
że czegoś iakoby niesprawiedli-
wie przez przodki zaniedbane-
goi przewroconego mocą prawdy
zdobyli, i w innych także usta-
mach z większą na potym pou-
fałością ganili Kościół Katoli-
cki, iakoby iuz sam siebie w nie-
których rzeczach zdawał się po-
tępić. Bo coż za koniec lub ka-

vel hæreseon, vel turbarum
ac tumultuum postea fuit apud
utrosque? Nonne Eunomi-
ani, Aëriani, Macedoniani,
Luciferiani, Nestoriani,
Græciam totumq; Orientem
postea miserè exercere: Non
ne Thaboritarum & Orphanorum,
& Picardorum & Adamitarum
& nescio quorum non monstrorum
furor apud Boemos postea magis
exarsit, ita; ut ne calicis quidem
communio quenquam ab eorum
injuris, cædibus atq; direptionibus,
aut regnum ab ædium publicarum
& sacrarum, arcium, oppidorumque
vastationibus & incendiis vindicaret?
Hodieque Boemi (de iis dico, qui se à veteris
Ecclesie societate & institutis præciderunt)
calicem quidem mordicus retinent,
cæterum de præjudicatis opinionibus
nihil remittunt, ac ne ea quidem
præstant, que receperant: & quæquam
sui ipsi viribus confecti, torpent
magis quam quiescunt, non idem
tamen omnes sentiunt: & qui
diffident opinionibus, odium quoque

cerstw, lub zamieszán i w zgieł-
kow był u obudwoch narodow?
czyliż Eunomiáni Aeryani Ma-
cedoniani, Lucyferyani, Nesto-
riani Greekiego Państwa, i ca-
łego wschodniego kráiu nie cie-
miezili nędznie? czyż Tabo-
rytow i Orfanow i Pikardow i
Adamitow, i nie wiem iakich po-
czwar wściekłość, nie bardziey
potym u Czechow wybuchła? tak
dalece; że ani nawet Kielich
współeczność mogła kogo od ich
ukrzywdzeń, zaboystw i szarpa-
nin, lub państwo od pustożenia
i palenia domów urzędownych i
Świętych, Zamków i Miasztczek
wybawić. I teraz Czechowie
(o tych mówię, którzy się od da-
wnego Kościoła i ustaw oderwa-
li) Kielich poniekdá uporeczy-
wie trzymają ale bynajmniey z
uknowanych mniemań nie upu-
szczą; a i tego nawet nie docho-
wują, co przyjęli, a lubo sami na
swoich opádłych sítach, bardziey
gnusnieją niż zasypiadają; nie wszy-
scy przecież iednakowo trzyma-
ją, a ktorzy się nie zgodzają w
zdaniach, gniewami także nie-
ubłaganemi równie między sobą
walczą.

que Implacabilibus inter se
nihilominus certant.

Quid autem aliud nobis
quoque expectandum est, si
quid novarum rerum cupidis
indulgendum esse duxeritis?
Quid autem eis indulgebitis?
Calicem? At, quàm multi, ne-
gant eoSanguinẽ Christi con-
tineri? quàm multi (horreo
dicere) calicem dæmoniorũ
esse autumant, nosq;,
qui verum ex eo Christi Dei
& Hominis Sanguinem potari
profitemur, non solum stulti-
tiæ, aut infantiæ, sed idololatriæ
prorfus damnare non veren-
tur? Sacra vernacula? At,
quã multi sunt, qui hæc quoq;
contemnunt, imò execrantur,
& id magis contendunt, ut
nulla fiat omniaSacra. Uxo-
res Sacerdotibus? At illi par-
tim tollunt Sacerdotium, seq;
omnes unã cum mulierculis
& pueris ex æquo Sacerdotes
esse asseverant: partim referre
sua negant, coelibetæ sint, an
maritiSacerdotes. EcquidGer-
mani Principes cum Christi-
anissimo Imperatore Carolo
eiusdem modi indulgentia,
quod

*A czegoż inšzego my także
spodziewać się mamy, jeżeli uło-
życie sobie co z nowych rze-
czy nãpieraiającym się pozwolić.
Czegoż im znõwu pozwolicie?
Kielicha? lecz, o iak wielu prze-
czy, aby się tam Krew Chrystusa-
wa znaydowata? iak wielu?
(wzdrygam się wymowić) tenże
sam kielich, Kielisbem bydź Czar-
toſtwa ſądzą. Anas, którzy wy-
znaiemy, że prawdziwą z Niego
Krew Chrystusa Boga i Człowieka
piemy, nie tylko o głuſtwo i ſza-
leństwo, ale o bałwochwalſtwo
zgoła pomawiać ſmleia. Swoy-
skich Swiętoſci? lecz, iak wielu
ieſt, którzy i tym gardzą, owszem
przeklinaią, i o to się bardzicy ſta-
raia, aby żadnych wcale nie by-
ło Swiętoſci. Zon Xięzom?
lecz oni częſciã znõszã Kaptãń-
ſtwo, i ſiebie ſamych wſzyſkich
wraz z niewiaſtami i dziecmi
zarõwno Xięzmi bydź twier-
dzą, częſciã nie pozwalaia, aby
to było co należało do nich, ſali
zonaci, lub nie zonaci Kaptani.
Jakże Niemiecy Xięzeta z
Chrzeſciãńskim Ceſarzem Karo-*

quod interim vulgò vocant, in Germania profecerunt? Ecquid acceptarunt id, quibus dabatur? Ecquid in cæteris conquisiverunt?

Cur autem, si ista vos quibusdam indulgetis, non eodem exemplo Stancarianis etiam promiscua, quamvis levi de causa, divortia, & nova, quoties collibuerit, prioribus solutis, matrimonia; Osiandrinis derogationem meriti Sacrosancti Sangvinis Christi; Calvinianis & Sacramentalis Sacramenti ejus, quod est omnium præcipuum & saluberrimum Sanctissimi inquã, Corporis & Sangvinis Christi profanatione: Servetianis majestatis atque Divinitatis Christi Filii Dei & Spiritus Sancti vel negationem vel imminutionem, & neque vos, neque majores vestros, neque ullos prorsus populos jam inde ab Apostolorum temporibus Christianos fuisse, quibusdam aliis Incarnati, ut ita dicam, Verbi Dei negationem; Picardis & Anabaptistis non modò iterationem

sem zã takowym pozwoleniem co pod ten czas nazywają, i awnie w Niemczech sobie postępowali? coż, przygięliż to ci, którym pozwolano? czyliż się w innych rzeczach uspokorli.

Czemuż więc, jeżeli niektórym tego pozwolacie, tymże samym przykładem Stankaryanom także spólnych choć z małej przyczyny rozwiadom, i nowych, i e się raz spodoba, po rozwiadzeniu pierwszych, postanowien. Ozyandryanom uwłaczania zastug Przenajświętszej Krwi Chrystusowej, Kalwinom i Sakramentarzom teży samey Świątosci, która jest ze wszystkich najosobliwsza i najzbawiennejsza. Naywiętszego, mowę Ciela Krwi Chrystusowej wzgardy, Serwicyanom wspaniałości i Bosstwa Chrystusa Syna Bożego oraz Ducha Świętego lub zaprzeczenia lub umniejszenia, tudzież, że ani wy ani przodkowie wasi i żadne zgoła narody Chrześciański nie byli, innym pewnym wcielonego, że tak powiem słowa, Boga przeczenia, Pikardom i Anabaptystom nie tylko powrotnego Chrztu przyimowania ale i wszystkich święckich

onem Baptismi, sed & omnium civilium magistratuum sublationem; Lutheranis libertatem humani arbitrii tolerantibus, omnium scelerum impunitatem & legum solutionem: cur, inquam, his quoque hæc omnia, & si qua præterea contendunt vel, deinceps contendent, pacis & concordiae publicæ conservandæ causâ non concedatis?

Exhorruitis horum commemorationem: nec injuria profectus. Nam, quæ major impietas, aut quæ præsentior pestis Rerūpubl. excogitari potuit? Et tamen nihil hic fingo. Contendunt hæc illi, ut quæ maximè, & facilius est licentiæ principium, quàm exitum invenire. Cur autem vos magis in his, quàm in calice, uxore sacerdotis, & sacris vernaculis religiosi sitis, & majorum institutis receptisq; antiquis moribus præjudicare vereamini? Certè his quoq; dogmatibus, non minùs quàm illis, autoritas verbi Dei prætextitur. Quam verè, non dico modo: illud dico, Si vos
hu-

ckich urzędow zniesienia, Luteranom wolność ludzkiej woli znoszącym, w wszelkich zbrodni niekarnosci i praw rozwiązania, czemu, mówię, tym także tego wszystkiego, i czegokolwiek, proxi tego domagaia się, lub domagać nã po tym będą, dla pokoiu i zgody powszechney utrzymania, pozwolic niechciecie?

Strworzyliscie się nã wspotmienie tych rzeczy, i stuznie zaiste. Albowiem, ktoraz wieksza bezboznosc, i oczywistsza zaraza Rzecz pospolitych wynalesc się moze? a przeciez nie tu nie zmyslam. Tego siejoni domagaia, iak naywiekszego czego, i tawieysza jest rospuscic poczatek, nizeli koniec znalesc. I czemuż wy bardziey w tym, niz w pozывaniu z kielicha, niz w żonie Xiezy, i nabozenstwach domowych bogoboyni iestescie a przodkow ustawom i zdawna używanym zwyczajom ublizac smiecie? Zaprawde temi także naukami niemniey, iak tamtemi, powaga slowa Bożego uszkodzona bywa. Jak
rzeczywiscie, nie mówię teraz,

hujusmodi controversiarum
disceptatores, & arbitros eo-
rum institutorum, quæ ad re-
ligionē pertinent, semel con-
stitueritis, non defuturos esse,
qui ista quoq; recta esse, &
verbo Dei consentanea subti-
liter conclusis ratiunculis, ad-
ductisq; ac detortis Scriptu-
ræ sacræ testimoniis, vel in-
victis vobis extorqueāt. Quod
tunc ibi chaos, quæ esset Ba-
bylonica Reip. vestra facies,
vestro, quod omen avertat
DEUS, & liberorum vestro-
rum sanguine explanda?

An putatis, quæ plus trigin-
ta annis Germaniā tam miserè
divexans nefanda & impia &
inter se pugnancia dogmata,
omnia simul extitisse? Erratis,
si ita existimatis. A reprehен-
dendo abusu Pontificiarum
c₉ indulgentiarum ortus est Lu-
therus, cum ei pluvius illa
ossa promulgandarum earum
prærepra esset. Non tollebat
inictio, imò asserebat etiam re-
ceptum antiquitus numerum
& virtutem Sacramentorum,
usum & efficaciam sacrificii
Chri-

to tylko powiadam: jeżeli wy ta-
konnych sporow rozstrząsaczow, i
obieraczow tych ustaw, ktore się
do Wiary świątąją, raz posta-
nowicie, nie zedyzie na takich,
którzy, że i te rzeczy są dobre, i
słowu Bożemu zgodne, przez stu-
cznie zawarte przyćinki twarież
przytoczone i posutrowane pisma
Świętego świadećwa, ocz ponie-
wolnie, na was wymuszają. Co by
na ten czas za zamieszanie, co
za Babilońska Rzeczypospolitey
waszey postawą była, waszą [któ-
rey wroźki niech BOG uchowa]
i dzieci waszych kwią mąiącą
bydź przytęcona?

Alboż rozumiecie, że te, które
więcey; niż lat trzydzieści. Nie-
mieckie Państwo tak nędznie cie-
mieją, mianowania nieg odne
i bezbożne i biiące się między so-
bą nauki razem w/szystkie nasta-
ły? błędzicie jeżeli rák rozumie-
cie. Od ganienia ztego używa-
niá odpustow Papieżkich zaczął
Luter, skoro multusty ow kasek
ogłaszania ich piermey odiego.
Nie znuśił zrazu i owszem po-
twierdzał zdawna nawet uzy-
waną liczbę i dzielność Sakra-
mentow, używanie i skuteczność
Mszy

Christiani, merita bonorum operum, auctoritatem Episcoporum & Pontificis Maximi, Purgatorium, curam & preces pro mortuis: Bédemos propter hęc sublata, & propter vulgatum usum calicis reprehendebat: Uxores non dabat Sacerdotibus & Monachis, quamvis impurū eorum celibatum exagitarēt. Quę in scriptis ejus deprehendere cuj; licet. Aliquantū posterius contentione & aura populari elatus, non hęc modō, sed multa alia Ecclesię & Apostolorum, ne dicam Christi ipsius, instituta lab. factavit. Quę ubi viderunt eum secundo populo facere Carolstadtus, Munzerus & Zwinglius, majora ausi, studuerunt eum impietate superare, & sectatores ejus pro religiosulis & Papisticę hypocrytes vel superstitionis non exortibus damnarunt. Postea nullus fuit in ea natione, neque est etiā nunc impietatis, contentionum, tumultuum, bellorumq; civilium modus & finis.

Quid in Bédemia superiori
seculi-

*Mszy Chrześcijańskiej zasługi
dobrych uczynków, powagę Bi-
skupią i Najwyższego Pasterza,
Czyszcie, staranie i modlitwy za
umarłych, Czechow za zniszczenie
tego, i za powszechnę Kielicha
używanie karcit, żon nie po-
zwalał Kapłanom i Zakonnikom,
acz byż, nieczyste ich szka-
lował bezżeństwo, co w pismach
iego każdy znalesc może. Nie
długo potym przez poświęcenie
na swoim, i polspolstwa sprzyianie
wbivszy się w pychę, nie tylko
to, lecz wiele innych rzeczy Ko-
scielne i Apostolskie, że nie po-
wiem. Chrystusa Samego usłany
pobanił. Co obaczmyszy, iż mu
się pomyślnie udaie, Karolstadt,
Munzer i Zwingliusz, na wię-
ksze odważysz się rzeczy, ka-
sali się go bezbożnością przewyż-
szyc, i naśladowców Jego za na-
bożniczkow i Pajezkiey Obludy
i zabobonu uczestnikow poczyto-
wali. Potym żadnego nie było w o-
nym narodzie, i podziśdzień nie-
masz bezbożności, kłotni, bun-
tow i wojen domowych zamiaru i
końca.*

Coż w Czechach dawniejszego
wie-

seculor? Statimne initió sese
omnis effudit impietas, & por-
tentosa illa lectarum varietas,
quæ quamvis cõdõita postea
legum severitate, adhuc ta-
men multis in locis cernitur?
Medica fuerunt, & in speci-
em aqua & pia Hussi Initia,
ab Indignitate quadam & o-
dio Sacerdotum indignorum
eo nomine honoreq; profe-
cta. Non mutabat is Sacrorũ
ritus, non dabat uxores Sacer-
dotibus: ne calicem quidem
unquam porrexit populo, qui
nunc tantoperè expetitur. Pos-
teriũs infinita illa malorum
lerna, & multiceps hæreseon
hydra magno Imperu cũ sum-
ma rerũ privatarum atque pu-
blicarum perturbatione Invasit
in Bõemiam, eamq; gentem
aliquandiũ miserè divexavit.

Quid igitur, inquiet all-
quis? Damnasne tu usum Sa-
cra Calicis in populo? Ego ve-
rò neque Sacerdotum conju-
gia, neque sacra vernacula.
Sed nego vestrũ esse his de re-
bus statuere, majorumque in-
stituta mutare. Cujusnam ig-
nitur? Dicerem Sacerdotum,
nisi

wieku? zarazli się cała z pocz-
tku myślała bezbożność i szkara-
dna? Wiar owa rozlicznosc? któ-
rą lubo potym poskromiono, praw-
surowością, ieszcze się iednak
w wielu miejscach zawadza.
Szczupłe były á na pozor spra-
wiedliwe i Święte Hussa pocz-
teki, od wzgardy nieiakię i nie-
náwisci Xięży niegodnych czci
i Imienia tego, pochodzące. Nie-
odmieniał on Nabożństwa ob-
rządkow, nie dawał Żon Xię-
dzom, i Kielicha nigdy niepo-
dawał ludowi, ktorego się teraz
tak bardzo napieraiaq. Potym
nieskończona owa nieszczęśli-
wości poszwara, i wiele maigcy
kacerstw smok, z wielkim pędem
z niemiernym dobra własnego i
pospolitego zamieszaniem w podł
do Czech, i tenże národ przez
czas nieiaki nędznie ciemięzył.

Coż tedy? rzec że kto, to ty to
ganiysz używanie święconego kie-
licha w ludziach? ia zaś: áni
Xięzych Matzeństw, áni tutey-
szych Nabożeństw, lecz nie po-
zwalam, áby należało do was, o
tym zaradzać, i Przodków usta-
wy odmieniać Do kogoż tedy?
rzekłbym, że do Xięży, gdybym
się

nisi metuerem invidiam, domoque allata quorundam praejudicia: Et magnos certe, atque, ut ita dicam, irrefragabiles haberem sententiae hujus adstipulatores, vel auctores potius, non modo Malachiam & Mosen, & alios prophetas Dei, verum etiam ipsum Dei Filium & Magistrum nostrum Christum IESUM, ejusque sententiae peritos imprimis atque tenaces Apostolos non unum & alterum sed simul universos: perpetuumque superiorum omnium seculorum consentum, & si his adjugere fas est, istorum ipsorum, quos nunc novos veteris scilicet religionis magistratos multi sequuntur, indubitam sententiam: qui & ipsi de Sacrarum Scripturarum sensu, totoque religionis negotio Sacerdotum sive Episcoporum, quos ipsi ministros verbi vocant, proprium esse volunt iudicium. Sed mitto nunc Sacerdotes. Si totius Ecclesiae, id est, ut volunt quidam, certe non unus alicujus, duorumve ordinum. sed omni-

seque non navis non legetur et ponitur.
tego z domu nie ktorych Osob u-
roszczenia krzywdy, iakoż, ze
tak powiem, miał ym niezbitych
po sobie urzyncielow albo ra-
czy głony nayspierwsze, nie
tylko Malachiasza i Moyze/a i
innych Prorokow Bożych, ale też
sam go Syna Bożego i Naucz-
ciela naszego Chrystusa Jezusa i
zdania Jego nayspierwey swia-
domych i trzymających się Aposto-
łow nie tylko iednego, i drugiego,
ale wszystkich razem i nieprzer-
wane wszystkich dawniejszych
wiekow zezwolenie, a teżli do
tych przyłączyc można tychże sa-
mych niepochybne zdanie, ktorych
teraz za nowych starey bez wątpie
nia Wiary chwytaią się Nau-
czycielow, ktorzy to nawet sami
chcą aby rozsadek około pisma
Świętego tłumaczenia i wzglę-
dem samego sprawowania Wia-
ry, do Kieży i Biskupow, kto-
rych oni zowią sprawowaczami
słowa własciwie należał. Atoli
miałam teraz Kieży. Jeżeli to
do całgo Kościoła należy, iak
sądzą nie ktorzy, toć zapewne
nie do iednego ktorego albo do
dwuch stanow lecz do wszystkich

omnium (quod ipsi quoque
fateri videntur, necesse qui-
dem habent, si ipsi ubi con-
stare volunt) non ordinum
modò, & sexuum, & ætatum,
verùm etiam populorum.

At enim priusquam omnes,
qui Christiano censentur no-
mine, populi cõdant, & has
controversias desinant, nos
dissensionibus intestinis peri-
bimus, inquit. Meliora,
quæso, ominare. Itane ami-
ce ex tuo ingenio Deum me-
tiris: Itane facilem & expe-
ditam rationem subveniendi
populo suo, quem pretioso
charissimi Filii sui Sangvine si-
bi acquisivit, excogitare eum
non potuisse, aut noluisse ar-
bitraris: Quin ipse ejus Filius,
ipsissima ejus Dextera & Sapi-
entia, omnibûs diebûs usq;
ad consummationem seculi
se cum suis fore promisit, ne
quis modò ipse sese ab eo sub-
trahat. Subtrahit autem, quis-
quis pacem testamentò ejus
relictam non servat, rumpitq;
mutuam cum cæteris homi-
nibus concordiam & benevo-
lentiam, quod ille suorũ sym-
bo-

(co sami także wyznawac się
zdają, iakoż muszą, ieżli się przy-
swoim utrzymac zechcą) nie tyl-
ko stanowi pteci i wiekow ale i ná-
rodow.

Aleć iednak, niżeli wszyscy,
którzy się szczerę Chrześciańskim
Imieniem, zgodzą się na iedno
ludzis, i te spory rozsądzą, my
zatym przez domowe niesnaski
zginiemy, mówią, Lepsze sobie,
proszę, obiecy rzeczy. Takli to
przyiacielu podług swego rozumu
BOGA piędzia mierzysz? takli
rozumiesz, że snadnego i prędkie-
go sposobu poratowania ludu swo-
iegò, którego sobie drogą Krwią
Najmilszego Syna swiego na-
był, wynaleść nie mogł, ábo nie-
chciał, i owszem sam iego Syn,
szczera iego Prawica, i Mądrość
przyobiecał, iż po wszystkie dni
aż do skończenia swiata, z swe-
mi zostawac będącie, byle się tyl-
ko sam kto od niego nie wydart.
Wydziera się zaś, ktokolwiek po-
koju w ostatnim woli iego wyra-
żeniu zostawionego nie dochowu-
ie, i zrywa wzajemną z ludźmi
innymi zgodę i przyiaźń, co on
sobie za znamię swoich mieć zy-
czył.

Math.
28.

Joan. 14

17.

Math.
28

Joan.

17

holum esse voluit. Quis autem id facit? Ine, qui magis stratibus à Deo constitutis obsecundant, & receptos à Christianis majoribus suis multorumque populorum & saeculorum consensu & usu approbatos mores & instituta tuentur, an, qui ea privata auctoritate, ne dicam, temeritate sua convellunt, & multa novare student? Hi certe dicere de illis superioribus recte non possunt illud, quod est apud Joannem in Epistola: E nobis prodierunt. Illi vero de his non hoc solum, sed, etiam, quae sequuntur: Sed non fuerunt è nobis. Nam si fuissent è nobis omnes, mansissent utique nobiscum.

Certè his demum tringenta vel quadraginta annis in Germania Lutherus, Zwinglius, Munzerus & quidam alii segregarunt sese damnato antiquissimo Christiani orbis consensu, à quo prius non discesserant. Vultis igitur redintegrare inter dissidentes concordiam? Nolite qualescunque (nihil enim nunc re-

czył. Ktoż to zaś czyni? czyli, ktorzy zwierzęchnościom od Boga postanowionym /a postusznemi? i zabrane od Chrześcjan Przekorow swoich, tudzież wielu narodow i wiekow zezwoleniem i używaniem stwierdzone zwyczajie i ustawy utrzymują? czy, ktorzy ie za własną powagą, że nie rzekę lekkomyślnością swoją targają i wiele wznowiać usiłują? Ci zaiste mówić tego o tamtych wyższych sprawiedliwie nie mogą, co jest w Listcie u Jana S. Z nas posli; tam ci zaś o tych, nie tylko to, lecz, i co następuje, ale nie byli z nas, Ponieważ gdyby byli z nas wszyscy, zostali by byli bez wątpienia z nami.

Zaprrawdę w tych dopiero trzydziestu lub czterdziestu latach w Niemczech Luter, Zwinglius, Munzer, i inni niektórzy odłączyli się po odrzuceniu zezwolenia, starodawnego Chrześcijańskiego Świata, od którego przedtym nie ubiegali. Chcecież więc naprawić między niezgodnemi zgodę? nie raczcie iakiejkolwiek (nie masz bowiem teraz

F

z po-

fert) sed veteres tamen do-
minos in gratiam, nolo dice-
re inuaserum, sed litigato-
rum seu petitionum de pos-
sessione depellere. Reponite
potius per vim ejectos, aut
retinentes adhuc possessionē
defendite, vel tantis per don-
taxat, dum de re tota ab iis,
ad quorum iudicium ea spe-
ctat, legitimē cognoscitur, si
iusti & æqui amantes, si pacis
& concordie studiosi, ac non
partiū fautores videri vultis.
Alloqui si cuiusquam istorum
agrū aut villā violentior quis-
piam vindicare volet, nihil
prohibebit, quod minus in eo,
quodcumq; ipse ediderit, foro
causa disceptetur, siue ad eū
amoro sine disceptatione ju-
ris priore domino, concor-
die retinendæ causā ille alter
in possessionem rei controver-
sæ mittatur, ac tum demum
ejectus per quævis fora de
proprietas litigare jubeatur.
At hic statim isti vociferaren-
tur, Indignum facinus, leges
moresque violari: vel pereat
mundus, dummodò fiat iusti-
tia,

potrzeby, aleoli dawnych prze-
siez Panow, w nadzieie taske,
nie wazę sie mowic nabasnikow,
ale piemiaczow, czyli pozyma-
czow, z Majetności wyganiać.
Powrocie raczey wyrzuconych
gwalcem, lub kosztujących iszozę
przy osiadłości bronicie, choc tym
czasem przynajmniej, poki ca-
tey rzeczy ci, do których to sa-
du należy po sumiennemu nie roz-
sądzą, jeżeli słuszność i spra-
wiedliwość kochającemi, jeżeli
o pokoy i zgodę starającemi i nie
sprzyjającemi stronie pokazac się
chacie. Inaczey gdyby, kto na-
tretniejszy, którego z tych rola
lub wioskę wypráwomac chciał,
nie to nie wadzi, aby się sprawa,
w tym, do którego on pozmy wy-
da, grodzie sądzić nie miał,
czyli raczey aby od /aczywşy bez
roztraśnienia prawa, pierwszego
Panó, dla utrzymania zgody,
owego drugiego, w odziedzicze-
niu rzeczy zostaiący w práwie,
przypuscic á tak dopiero, wyrzu-
conemu po wszystkich grodach o
własność kazac się prawowac. A
toli natychmiast krzyknęliby tu
wszyscy, że niegodziwy postępek
aby

tia, caelumque terrae misce-
rent.

Cur igitur magis aequi sunt
in re sua quisque, quam in a-
liena? in propria, quam in
communī? in privata, quam
in publica? & ut, ne dicam, in
humana quam in divina, cer-
tè in minoris momenti atque
pretii, quam in ea, qua salus
omnium & singulorum, & pu-
blica tranquillitas consistit?
Cur autem tu Rex sapientis-
sime, vosque gravissimi Sena-
res, & Equites honestissimi
istorum contentione eò vos
impelli patimini, ut juris
cū omnibus Ordinibus & po-
pulis Christianis vobis com-
munis disceptationem inter
Diffidentes, nullo more nullo
probato exemplo, nullo deni-
que operæ pretio soli usurpe-
tis? vel non cognita etiā cau-
sā ipsos in alienam per multas
gentes, multaque saecula con-
sentientis Ecclesiae possessio-
nem immittatis? Cur hic non
valent leges concordiae, cha-
ritatisque Christianae, si forte
indi-

aby prawa i zwyczajnie gwałcić,
álbo: niech świat z lichem ginie
aby się tylko sprawiedliwość stała,
i Niebo by z ziemią zrownało.

Czemuz tedy każdy sprawie-
dliwszy jest w sprawie swojej niż
cudzej, w własney niż pospolitey,
w szeregulney niż powizehney,
a że nie rzekę, w ludzkiej, niż
w Belskiej w mniejszego cale sza-
cunku i wagi, niżeli w tej, w któ-
rey się dobro wszystkich razem i
każdego z osobna, i powszechna
spokojność zamyka? A czemuz
Ty Wielce Mądry Krolu i wy
nader poważni Wielkoradcy i
przezorni Pastowie za usilnością
tych daiecie się namawiac na to,
abyście sobie prawda, że wszy-
skimi Stanami i narodami Chrze-
ścijańskimi, wam pospolnego mię-
dzy Innowiernymi bez wszelkie-
go zwyczajn, bez wszelkiego
rzeczywistego dowodu, bez wszel-
kiej na ostatek korzyści przywta-
szczali sami? lub, ani nawet nie-
roztrząsnawszy sprawy, do cu-
dzej po wielu narodach i przez
wiele wiekow zgadzającego się
Kościoła, osiadłości przypuszczac
ich mieli? czemu tu nie wazą
prawa zgody i Chrześcijańskiej
F 2 miło-

Indignum cuiquam videtur
generi legibus Conciliorum
& Canonibus Ecclesiasticis?
Cur non interdum illud,
quod valet in privatis causis
apud omnes gentes, quæ non
prorsus expertes sunt huma-
nitatis, uti possidetis, ita possi-
deatis? Hæc vestra sunt partes
in componendo hoc religionis
dissidio, hoc vestrum officium.
Hic, hic vos, inquam, Pro-
ceres & Equites unâ cum Re-
gemitissimo majorum vestro-
rum virtutem & pietatem i-
mitamini, eosq; non adæqua-
re modò, sed etiam superare
contendite.

Quid igitur si fecerunt in
simili causa? Ante centum
annos, cum tumultuaretur
sectarum & regionis dissidio
Bœmiâ, sicut nunc tumul-
tuatur Germaniâ, multumq;
opus haberent ac uterentur
etiam Bœmorum armis &
auxiliis maiores vestri contra
vim & potentiam Teuto-
num Crucigerorum, Regnum
hoc & Lithuaniam dirigant
um, cumq; multi nostrates
nobiliores etiam & potentio-

res,

mitosci? iezli podobno niego-
dziwa rzecz się ko mu zdaje pod-
legać prawom. Soberom, i usta-
wom Kościelnym, czemuż nie za-
kazano tego, co idzie w spra-
wach domowych u wszystkich na-
rodow, które nie są do szczeru
z ludzkości obrane, iako posia-
dacie, tak posiałydacie. Tá
jest powinność wasza w zaspo-
koineniu tych Wiary niesnasek,
też wasz urząd. W tym wy, w
tym, mówię. Pánowie i Postowie
wraz z Naymitościwszym Kro-
lem. Przodkow waszych siotę, i
Świątobliwość naśladyć, i nie
tylko ich zrównać, ale też prze-
pisać usiłuyćie.

Coż oni tedy czynili w podo-
bney sprawie przed stem lat &
gdy rokoszować porzela przez
náuk i Wiary niezgodę ziemia
Czeska, iák rokoszujie teraz Nie-
mieckie Pánstwo, á bardzo potrze-
bowali i zazrywali námet Czeskiej
pomocy i broni Przodkowie wa-
si przeciw potędze i sile Niem-
cow, Krzyżakow Pánstwo to i
Litwę ciemierzącey, á gdy wie-
lu naszyńcow zacnieyszych ná-
wet i możnieyszych przez obco-
wánie z niemi (iák bywa) ze-
psu-

res, eorum consuetudine (ut
fit) depravati, eadē dogma-
ta profiterentur, & propu-
gnare in hoc Regno conaren-
tur, disputatumne est in co-
mitiis de controversis dogma-
tibus & ritibus? Nequaquam.
Est flagitatumne nationale,
quod vocant, concilium? Ne
id quidē. Indultumne quid-
quam novarum rerum cupi-
dis? Multò minus. Imò ne
Regnum quidem, ab illis ip-
sibus Bòemis ultrò oblatum,
acceptum est, non aliam ob
causam, quàm propter diver-
sam religionem, quamvis id
non tam utilitas publica sva-
deret, quàm necessitas pro-
pmodum exigeret. Imò eti-
am bellum eis denunciatum
est, ni resipiscerent, & ad Ec-
clesiæ Catholicæ societatem
redirent.

Et adversus Bòemos quidē
ita tunc se gessere majores
vestri. Quid adversus cives
& indigenas? Lenioresne fue-
re? Imò verò conventu insti-
tuto, & cunctis Regni Ordini-
bùs adhibitis, summo con-
sensu obstrinxerunt ii suam
quis-

psutyeh, tyebže samyeh obvytád
sie početo náuk, i one utrymy-
wác kasali sie w tym Pánštwie,
przegadywanož sie ná Seymie,
wzglédem wátplimych náuk i o-
brzákow? iák žymo: Wyro-
bionož narodowy, iák go tam
zowia, Sohor, i tego nie. Po-
zwolonož eo nowych rzeczy ža-
dajácym? tym bardziey nie I
anszem, óni náwet Kroléstwa od
tyebže samyeh Czechow dobro-
wolnie sobie ofiarowanego nie
przyieli, nie dla inney przyczy-
ny tylko dla inakšzey Wiary,
lubo tego nie tak powšezchna do-
radžala korzyšć, iako sama nie
iako wyciagatá potreba. Ba
ieszoze Woynę im wypowiedzie-
li, ieželi by sie niepostrzegli i do
wšpolecznosti powšezbneho Ko-
šciotá wrócić nie obcieli,

To przeciwko Czechom ták so-
bie pastapili Przodkowie wasi,
což przeciwko Obywatelom i Ziom-
kom powolniejšemiž byli? i o-
wszem zložymšy Seym i wšzy-
škich Kroléstwa Stanow zazw-
wszy, zá powšezchnym zezwole-
niem, obowiazáli oni každý swoje
sumnie

Polono
rum pri
scorum
Conse.
deratio
explica
tur.

quisq; fidem & honorem: Si
Indigena Regni hujus, ba-
bens in ipso Regno bona, hereti-
cales errores, (agaoselte Con-
foederationis verba) facere
aut promovere vellet: De quibus
autem haeresibus & erroribus
id intelligendum est? Nempe
de iis, qui tunc regnante
Vladislao Jagellonis Filio è
Bòemia importabantur. Præ-
fatur enim lex: *consideratis
nonnullis disordinationibus, quæ
in ipso Regno Polonia suboriri
cæperant.* Constat autem ex
historia illius temporis, nul-
las alias, nec aliunde tunc sub-
ortas fuisse, quàm à quibus-
dam non obscuris hominibus
Bòemica labe infectis. Ex-
cluditne autem lex quempi-
am hominem, aut Ordinē ul-
lo privilegio? Imò disertè ad-
dit: *cujuscunq; status, gradus,
conditionis, & præminentie fu-
erint: Adjungit etiam: sive
Spirituales, sive seculares.* Quid
igitur, si quis tale quid ausit?
Negant se ei auxilio, consilio,
vel favore patroclari velle.
Et hoc quidem (adduntq;) *etiamsi sagvino, affmitate, &*
quæ

Polono
rum pri
scorum
Conse.
deratio
explica
tur.

sumnienis i zacność: leżeli by
ktory obywatel Państwa te-
go mający w samym Krole-
stwie dobra, kaceriskie błędy
(Uważcie sprzymierzenia sło-
wa.) knować lub pomazać
chciał. O których że zaś ka-
cerstwach i błędach to rozumieć
trzeba? o tych w samey rzeczy,
które na tedy za Panowania
Władysława Jagielly Syna z
Czech, wprowadzano. Mówi
bowiem prawo: zważywszy nie
które nierządności, które się
w samey Koronie Polskiej
wyszczynać poczęły. Poznąć
zaś z dzieiopism, owego czasu,
że żadne inne i nie z kąd inąd
wyszczęły się były, tylko od nie-
których niepodłych ludzi Czeską
zakatą zarażonych. Wytłaczaż
zaś prawo Człowieka którego,
lub stan za jakim przywilejem?
Owszem obszernie przydaie: kto-
regokolwiek stanu, stopnia u-
rodzenia i godności będą,
przysłęcza ięszcze: czy Du-
chowni czy Swieccy. Coż
więc, gdyby się kto na co takowe-
go odważył, wyrzekaią się, że
nie chcą takiego pomocy lub łaskę
ogradzać, i to ięszcze przydaia,
cho-

quacunq;ue propinquitate forent
nobis, aut alicui nostrum conjun-
cti. Sed provehuntur etiam
longius: nec pro eis loqui volu-
mus aliquod verbum, inquit.
Ac ne hoc quidem satis est.
Sed, in eorum destructionem con-
surgere, eosq; & quemlibet ta-
lem punire se velle promittunt
absque dolo & fraude. O pie-
tatem illius temporis! ô disci-
plinam! ô consensum & con-
stantiam majorum vestrorum
Proceres & Equites. Addam
etiam, ô Sapientiam.

Intelligebant illi funda-
mentum esse Rerum publica-
rum Religionem, qua non di-
co everfa aut mutata, sed la-
befacta duntaxat aut in du-
bium revocata, concidere il-
las necesse esset. Itaq; nullo
respectu privatarum necessi-
tudinum nullo metu vel po-
tentia cujusquam vel diffidi-
orum, gravissimis pœnis, &
suis ipsi fide & honore, (qui-
bus homini ingenio nihil est
antiquius,) Religionis maje-
sta-

choclażby krwią powinowa-
ctwem i iakązkolwiek publi-
skością byli z nami lub z kto-
rymkolwiek złączeni. *Alc się*
nâd to w mowie rozszerzają da-
ley: i słowa żadnego za niemi
mowić niepozwalamy, mowią.
I nâ tym ieszcze nie dosć, ale
przyrzekają że zeschą, nâ zoi-
szczenie ich następować i ich
i każdego takowego karać
bez obłudy i zdrady. O swią-
tobliwości owego czasu! o karno-
ści! o zgodzie i stateczności przod-
ków waszych Panowic i Posto-
wie. Przydam ieszcze o ma-
drości!

Znali się oni na tym, że grun-
tem Rzeczpospolitych, jest Wiara,
za ktorey nie mówię obaleniem
lub odmienieniem, lecz za osłabie-
niem tylko, lub w wątpliwosc w
prawnieniem one upadac muszq.
Przetoż bez wszelkiego względu
nâ własne potrzeby, bez wszelkisy
boiaźni, bądź potęgi ktorey, bądź
kłótni, pod ciężką bardzo karą a
sobie samym pod poczciwością i
zacznością (nâd co Człowiekowi
uszcziwemunic nie masz miłszego)
Wiary S. wspaniałość obwaro-
wali, i wykorzeniać w(zczyna-
iące

statem sentiebant, & extirpare nascens malū vel cum charissimorum suorum periculo malebant, quā indulgentiā suā alere.

Quid igitur? Eademne nunc à vobis severitas exigitur? Non peccaret, opinor, si quis diceret: Moribus antiquis stat res Polona, Virisque, vosq: ad majorum vestrorum leges & instituta servanda hortaretur, quorum vos perquam observantes esse subinde in aliis longè levioribus causis ostenditis. Et causa quidem justior etiam est vobis conservandi ac defendendi placita majorum vestrorū, tanto consensu ac diligentia tancita, quam illis sancienti fuit, indulgendi verò justior illis fuit.

Neque enim tantam impletatem tulere illa tempora, ad quantam nunc provehuntur nonnulli, ita, ut non multum à Judaica ac Turcica abesse videantur. Sed fuerit illa severitas illorum temporum, & prisca gravitatis, aut, si quis mavult simplicitatis. Non

igee się licho acz z naymilszych ludzi swoich niebezpieczeństwem wołeli, niżeli ie przez uleganie przechowywać.

Coż tedy? teyli teraz! po was surowości wyciągac należy? nie zgrzeszyłby, trzymam, gdyby kto powiedział: dawnemi zwyczajami ludźmi stoi Królestwo Polskie, i zachęcał was do Práv u staw Przodków waszych zachowania, ktorych wy się mocno zachowującemi w innych daleko podzas tzeyszych sprawach bydź pokazuiecie. Jákóž słuszniejszą także wy macie przyczynę zachowywania i bronienia uchwał Przodków waszych ztakową zgodą i staraniem ustanowionych, niżeli oni ustanowienia mieli, co zaś ulegania słuszniejszą oni mieli przyczynę.

Nie zaznaly bowiem tamto czasy bezbożności tak wielkiej, do ktorey teraz przychodzą niektórzy, tak dalece; że nie o wiele od Zydowskiej i od Turckiej roznić się zdają. Lecz daymy to, że była owa żywność dawnych czasow i staroswieckiej powagi lub, iezli kto chce, prostoty. Nie w(xy-

Non omnia omnibus temporibus, locis, hominibusq; conueniunt. Sint sacè nunc iniquiora tempora, quam tunc fuere, cum non modò domi nobiles & factiosi homines turbas ciebant, sed foris etiam Germania pecè omnis à Crucigeris Prussiensibus concitata gravis huic regno imminebat, Bòemiq;ue, vel indulgendo ad societatem belli iuuuandì, vel aduersando irritandi majoribus vestris erant. Habebant illi tunc arma in manibus, valebant, viribus rei q;ue militaris peritia, graviter Silesios, Moravos, Austrios, Bavaros, Turingos & Saxones vicinos, atque etiam Ungaros infestabant, & in finibus ferè hujus regni castra habebant.

Sed major sanè habeatur hujus temporis nostri ratio, quàm illius tunc habenda fuit. Indulgeatur & hìc, ut in multis, hominum licentia, vel si mavultis, allicujus ordinis libertati atq; prerogativis, quas tamen non intellego quomodo à legibus separari

wszystko też to wszystkim czasom, miejscom, i ludziom służy.

Niesb będą iście gorsze teraz czasy, niż ná ten czas były, gdy nie tylko w kraiu Szlachta i buntowni ludzie zamieszania wzniecałi, ale i od obcych cała prawie Niemiecka ziemia od krzyżaków Pruskich podburzona srodze ná to Państwo czuwała, ó Czechow, lub przez uleganie, w Towarzystwo Woyny zachęcić, lub za sprzeciwieniem się rozgniewać przodkom naszym potrzeba było. Mieli oni náten czas broń w ręku, mocni byli w sily, i w sztuki Woienney umiętnosci, okrutnie Slezianow Morawianow, Rakuzanow, Bawarow, Turyńczykow i Sasow polubiskich tudzież Węgry zaczępiali i prawie w granicach Królestwa tego oboz mieli.

Atoli większy zapewne wzgląd mierzmy tego naszego czasu, niż iaki ná ow czas mieć potrzeba było. Ulegamy i tu iak w wielu, ludzkiej rozwiózłości, lub iezeli chcecie, stanu ktorego wolności i nádaniem, ktore iednak nierozumiem, iakbyśmy mogli od praw wyłaczyć.

Upuścmy
niewo

rari possimus. Remittatur a-
liquid de severitate legis il-
lius, non Regia vel unius
alicujus ordinis constitutio-
ne, sed omnium confedera-
tione condita, & fide ac ho-
nore omnium sancita, dum-
modò ne penitus ea laxatis
licentia frangis antiquetur,
aut contraria lege abrogetur.
Quanam autem indulgentia te-
perari ea debeat, tibi id Rex
clementissime unà cum his
cogitandum & estimandum
relinquam,

Ego DEUM hujus Regni
protectorem & conservato-
rem precabor, ut eam vobis
mentem inspiret, quam con-
silia vestra primùm ad ipsius
laudem & gloriam, deinde
ad Regni hujus & Reip. salu-
tem, postremò cum ad ordi-
nis equestris amplitudinem,
tum ad omnium incolumita-
tem & mutuam inter ipsos
atq; etiam exteris Christianis
populis & nationibus concor-
diam vel stabiliendam, vel
redintegrandam dirigantur.

Quod si fiet, tunc demum vo-
bis

niceo z surowości prawá owego,
nie za Krolewskim lub ktorogo
iednego stanu ułożeniem, lecz
zá sprzymierzeniem się wszy-
stkich ustanowionego, tudzież pod
przeciwnością i godnością wszy-
stkich uchwalonego, byleby ona
iednak z gruntu zá popuszcze-
niem wędzideł rozpuszcie odrzu-
coná, lub prawem przeciwnym
zniesiona nie była. Jakim by
záś ona pozwoleniem umiarko-
waná bytż powinna bytá? tobie
to Krolu Najmil. scimszy wraz
z temi domysleniá i rozwázenia
zostawie.

Já BOGA Państwo tego O-
broncę i Zbawiciela prosic będę,
aby wam myśl takowá natchnął
któráby obrady wazne najprzed-
ná Jego samego częsc i chwale,
potym ná Krolestwá tego uca-
lenie, ná ostatek iak ná stanu
Rycerskiego zászczyt, tak ná
wszystkich uszczęśliwienie i zo-
bopolney między sobą, tudzież
innemi luźmi i narodami Chrze-
sciáńskimi zpydy lub ubespie-
czenie lub náprawienie zmierzá-
ły. Co gdy się zistci na ten czas
dobiero wam i dzieciom i Potom-
kom wászym dobrze poradziecie,

á nee

bis, liberisq; & posteris vestris rectè consulētis, & modò veræ & constantis pietatis ac sapientiæ, verùm etiam servatæ patriæ laudem ac decus immortale apud omnes gentes vobis comparabitis, & ad longam posteritatē transmitteris.

Sin aliter vobis videbitur, ferendum fortasse nobis erit id quicquid erit: sed vos cavete etiam atq; etiam primum, ne & domi pro concordia majorem discordiam proprotis, & foris exterarum Christianorum gentium voluntates & studia, imò & auxilia, si quando res postularit, à vobis alienetis: deinde ne brevi quibus minime speratis aut expectatis, colla subdatis, & qui nunc vestri ferè ordinis Episcopus atq; sacerdotes, religionis cultusq; divini qualesquales moderatores, dedignamini, profligatissimorum nescio quorū Ziscarum, atq; adeò ex infima face vulgi fabricorum, sutorum, & coriariorum arbitria, non tantùm in religione,

verùm

à nie tylko prawdziwey i stateczney pobożności, oraz mądrości, ale też ocalenia Oyczyzny sławę i zaszczyt nieśmiertelny u wszystkich sobie narodow ziednacie i w długą potomność przesłacie.

A jeżeli inaczej wam się zdawać będzie, my podobno znośić będziemy, musieli to, co teno będzie, ale wy przestrzegajcie pilno à pilno na przód abyście sobie i u siebie zamiast zgody więkzey niezgody nienarobili, i postrońcie innych Chrześciańskich narodow przyjaźni i chęci ba i mocy jeżeliby kiedy wyciągała potrzeba od siebie nie odrzuli, potym abyście w krotce tym na ktorych się bynajmniej nie spodziewacie i nie zbiedzicie, karkow niepoddali, à ktorzy teraz waszego prawie stanu Biskupami i Kapłanami Wiary i exci Boskiej jakimiżkolwiek pomnożycielami pogardzacie, aby wam się nie dało we znaki. gaj na was podług upodobania nayniecnotliwszych, niewiem jakich zyskom, tudzież z naypodleyszego Mołochu ludu

verum etiam in Repub. leges duras & intolerabiles vobis imponi sentiat. Quod in Bœmia quondam, & in Germania nuper, & aliàs alibi ex ejusmodi initiis & indulgentia sive conniventia magistratuum usu venisse constat. Ad extremum, ne isthæc novandi & mutandi dogmata & instituta Ecclesiastica licentia, sicut olim in Græcia, & vereor ne mox apud quosdam vicinos nostros, in barbaricam & Mahometicam impietatem, aut scdam servitutem desinat. Sed me terra dehiscat potius, quam aliquid ejusmodi vobis liberisq; vestris & amplissimo huic regno ac Reipub. unquam eveniat.

FINIS.

rzemieślnikow, Szewcow i Garbarzow, nietylko w Wierze ále i w Rzeczypospolitey práwa nie uzyte i nie znosne ktásé wam będą ná karku. Co że się w Czechach niegdys, á w Niemczach świežo i indziej po inne czasy ztychże samych początow i przez uleganie czyli pobłażanie urzędow uisćito, wiemy. A ná ostatek, áby ta w znawianá i odmienianá nauk i ustáw Kościelnych wolnośc, iak niegdys w Grecyi, á obawiam się, áby nie w pręce, u niektórych sáfadownászych w Pogánská i Machometánská bezbożnośc, lub w obmierzłą nie zamieniká się niewolą. Atoli raczey niech mnie zemia porrze, niż áby co takowego, ná was i na dzieci wasze, i na to náder stawne Páństwo zudziez Rzeczypospolitą spasc kiedy miało, KONIEC,

92.188.

Biblioteka Jagiellońska

std:0027189

